

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้ศึกษาค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องตามลำดับดังนี้

1. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมกลุ่ม
2. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับความมีน้ำใจ
3. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เอกสารที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มและกิจกรรมกลุ่ม

ความหมายของกลุ่ม (Group)

คำว่า “ กลุ่ม ” (Group) ได้มีผู้ให้ความหมายไว้ในทางจิตวิทยาดังนี้

สุชา จันทน์เอม (2539, หน้า 236) ให้ความหมายเกี่ยวกับกลุ่มว่า

1. กลุ่ม คือ การรวมของบุคคลที่มีสิ่งเร้าและความสนใจตรงกัน หรือร่วมทำกิจกรรมในเวลา สถานที่เดียวกัน
2. กลุ่มคือการรวมของบุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไป ที่มีจุดประสงค์ว่ากิจกรรมและมาตรฐานของพฤติกรรมร่วมกัน
3. สมาชิกของกลุ่มจะต้องมีความรู้สึกมีทัศนคติ และเป้าหมายเป็นของกลุ่มมิใช่เป็นของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง
4. กลุ่มจะต้องมีการจัดระเบียบ และโครงสร้างที่แน่นอน

ศิริลักษณ์ โกวิทยานนท์ (2545, หน้า 11) กลุ่ม หมายถึง บุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไปมาทำงานร่วมกันและมีปฏิสัมพันธ์กัน โดยการทำกิจกรรมบางสิ่งบางอย่าง ตามจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้ เพื่อให้สมาชิกเกิดความพึงพอใจ ทั้งของตนและสมาชิก

สิทธิโชค วรานุสันติ (2546, หน้า 228) กล่าวว่า กลุ่มในทางจิตวิทยา หมายถึงการรวมตัวของคนตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป หรือมากกว่า มาปฏิสัมพันธ์กัน เพื่อให้ปฏิบัติการอย่างใดอย่างหนึ่งของแต่ละบุคคลและกลุ่มบรรลุเป้าหมาย

บุหงา วชิระศักดิ์มิ่งคล (2547, หน้า 2) ได้กล่าวว่า กลุ่ม หมายถึง บุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไปมีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน ต่างก็ตระหนักถึงสมาชิกภาพของตนร่วมกันดำเนินงานเพื่อบรรลุจุดมุ่งหมายที่มีร่วมกัน และต่างก็ได้รับความพึงพอใจบางประการจากการมีส่วนร่วมในกลุ่มนั้น

จากความหมายที่กล่าวมา สรุปได้ว่า กลุ่ม หมายถึง บุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไปมารวมตัวกัน เพื่อทำกิจกรรมร่วมกันอย่างมีปฏิสัมพันธ์กัน ทุกคนมีแรงจูงใจที่จะปฏิบัติกิจกรรมให้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ เพื่อให้ได้รับความพอใจและรับประโยชน์ร่วมกัน

ลักษณะของกลุ่ม

มีผู้กล่าวถึงลักษณะของกลุ่มไว้หลายท่าน ซึ่งมีลักษณะที่สำคัญของกลุ่มดังนี้

ทิสนา แคมมณี (2545, หน้า 10) กล่าวว่า การทำงานเป็นกลุ่มใช้ความหมายเดียวกันกับการทำงานเป็นทีม ซึ่งลักษณะของการทำงานเป็นทีม จำเป็นต้องประกอบด้วย

1. การมีเป้าหมายร่วมกัน
2. การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน
3. การติดต่อสื่อสารกันในกลุ่ม
4. การประสานงานกันในกลุ่ม
5. การตัดสินใจร่วมกัน
6. การมีผลประโยชน์ร่วมกัน

บุหงา วชิระศักดิ์มิ่งคล (2547, หน้า 3) กล่าวว่า กลุ่มทางจิตวิทยาสังคม จะมีลักษณะสำคัญดังนี้

1. มีคนตั้งแต่สองคนขึ้นไปรวมกัน
2. สมาชิกมีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน
3. มีจุดมุ่งหมายร่วมกัน
4. สมาชิกต่างมีพฤติกรรมตามบทบาทหน้าที่ของตน

อาภรณ์พันธ์ จันทรสว่าง (2552, หน้า 53) ได้สรุปลักษณะของกลุ่มว่า กลุ่มจะต้องประกอบด้วยองค์ประกอบ 4 ประการ คือ

1. มีสมาชิกตั้งแต่สองคนขึ้นไป
2. มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิก
3. มีจุดมุ่งหมายและมีการทำกิจกรรมร่วมกัน
4. มีพฤติกรรมตามบทบาทหน้าที่ของสมาชิก

กิตติยวดี บุญเชื้อ (2553, หน้า 113-115) ได้กล่าวถึงลักษณะของความร่วมมือนอกในกลุ่ม สรุปได้ดังนี้

1. มีความเข้าใจอันดีต่อสมาชิกของกลุ่ม เข้าใจทั้งในธรรมชาติเฉพาะตัวและพื้นฐานของจิตใจพร้อมที่จะอภัยให้เสมอ
2. มีการยอมรับกันและกัน ยอมรับในความคิดเห็นของสมาชิกแต่ละคนว่า มีค่าควรแก่การรับฟัง ยอมรับในเหตุและข้อโต้แย้งแตกต่างกันไป ไม่ยึดมั่นอยู่แต่ความคิดของตนฝ่ายเดียว
3. มีการช่วยเหลือกันและกัน สมาชิกของกลุ่มที่มีความเข้าใจต่อกันเป็นอันดี พร้อมทั้งจะให้ความช่วยเหลือแก่กันด้วยความเต็มใจและจากใจจริง
4. ไวต่อการรับรู้ความรู้สึกของกันและกัน รับรู้และสัมผัสกับความรู้สึกต่างๆ ของกันและกันและปฏิบัติได้ถูกต้องตามวาระน้ำใจนั้น ๆ
5. มีความเชื่อมั่นและมีศรัทธาในกันและกัน มีความมั่นใจและเชื่อใจในความสามารถของกันและกัน ไม่หวั่นไหวแม้เมื่อได้ยินคำกล่าวขวัญถึงสมาชิกคนใดคนหนึ่งจากคนอื่น ใช้เหตุผลและความเข้าใจเป็นพื้นฐานในการพิจารณาหรือตัดสินใจ
6. ให้เกียรติกันแม้จะมีความสนิทสนมและเข้าใจกันเพียงไร แต่เมื่ออยู่ต่อหน้าคนอื่นให้เกียรติและยกย่องกันตามฐานะที่เป็นอยู่ ไม่หักหน้าหรือแสดงอาการข่มอยู่ในที่

จากลักษณะต่าง ๆ ของกลุ่มดังกล่าว พอจะสรุปได้ว่า ลักษณะของกลุ่มจะต้องประกอบด้วย

1. มีสมาชิกตั้งแต่สองคนขึ้นไป
2. สมาชิกต่างมีพฤติกรรมตามบทบาทหน้าที่ของตน มีการพึ่งพาอาศัยกัน
3. มีจุดมุ่งหมายเดียวกัน และมีการทำกิจกรรมร่วมกัน

ความสำคัญของการทำงานกลุ่ม

การทำงานคนเดียวตามลำพังอาจไม่บรรลุจุดมุ่งหมายของงานบางอย่างได้ จำเป็นต้องอาศัยกำลังจากบุคคลหลายๆ คนรวมกันและเพื่อให้เห็นถึงความสำคัญของการทำงานรวมกันเป็นกลุ่มให้ชัดเจนยิ่งขึ้นดังนี้

ทิสนา แคมมณี (2545, หน้า 11) ได้ให้เหตุผลของการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม ดังนี้

1. มนุษย์ทุกคนมีความจำเป็นในเรื่องของพลัง การทำงานใดๆ เพียงคนเดียวให้สำเร็จนั้นย่อมเป็นการยาก โดยเฉพาะงานใหญ่แล้ว กำลังเพียงคนเดียวนั้นคงทำไม่ได้ จำเป็นต้องพึ่งกำลัง พึ่งแรงผู้อื่น ดังคำสุภาษิตโบราณที่ว่า “หากงานใดเหลือกำลังลาภ ให้ออกปากบอกแขกช่วยแบกหาม” ดังนั้น การทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มจึงเป็นเรื่องที่จำเป็น

2. มนุษย์ทุกคนมีความจำกัดและแตกต่างในเรื่องสติปัญญา ความสามารถ การคิดจะทำงานใดๆ หัวเดียวย่อมสู้หลายหัวไม่ได้ เพราะหลายคนสามารถช่วยกันคิด ช่วยกันดูได้กว้างขวางขึ้น รอบคอบขึ้น

3. มนุษย์เป็นสัตว์สังคม ที่อยู่อย่างโดดเดี่ยวคนเดียวไม่ได้ จำเป็นต้องอาศัยซึ่งกันและกัน การที่มนุษย์ได้ชื่อว่าเป็นสัตว์สังคมนี้ ก็เพราะมนุษย์มีความต้องการที่จะมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมกับผู้อื่น การที่มนุษย์มีโอกาสที่จะอยู่และทำงานร่วมกับผู้อื่น จึงเป็นการตอบสนองความต้องการขั้นพื้นฐานที่จำเป็นของมนุษย์

4. ลักษณะของสังคมปัจจุบันเป็นสังคมที่มีการทำงานร่วมกันทุกระดับ ทุกองค์กร หากไม่มีความสามารถในการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มแล้ว ก็จะทำให้เกิดปัญหาในทุกระดับและทุกองค์กร ซึ่งเป็นอุปสรรคต่อความเป็นอยู่และความเจริญก้าวหน้าของสถาบันและของประเทศ

5. การทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม ให้ผลงานที่ดีกว่าทำงานเดี่ยว เนื่องจากการรวมตัวกันเป็นกลุ่มหรือเป็นทีม มีพลังมากกว่าการนำพลังของแต่ละคนมารวมกัน เนื่องจากส่วนรวมไม่ได้หมายถึงผลรวมของส่วนย่อย แต่มากกว่าผลรวมของส่วนย่อย

6. การที่บุคคลมีโอกาสสามารถรวมกลุ่มกันทำงานเป็นทีมนี้ช่วยให้บุคคลนั้นได้เรียนรู้จากผู้อื่น เกิดเป็นความเจริญงอกงามแห่งตนขึ้น ขณะเดียวกันความเจริญส่วนบุคคลก็จะส่งผลให้กลุ่มเจริญงอกงามด้วย

การทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง ทำให้สมาชิกภายในกลุ่มเกิดความเข้าใจกันและสามารถปฏิบัติงานร่วมกันกับผู้อื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ เป็นการส่งผลทำให้งานที่กำหนดบรรลุจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้

ความหมายของกิจกรรมกลุ่ม

ฐิติพร คล้ายพันธ์ (2538, หน้า 9) กล่าวว่า กิจกรรมกลุ่ม หมายถึง วิธีจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเอง โดยมีการปฏิสัมพันธ์กันภายในกลุ่ม มีการร่วมมือกันในการแก้ปัญหาหรือกระทำการสิ่งใดสิ่งหนึ่งร่วมกัน อันก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านการรับรู้ อันจะช่วยให้ผู้เรียนได้มีการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ตามจุดประสงค์ที่วางไว้

ฐชัย สมิทธิไกร (2540, หน้า 126) ได้ให้ความหมายไว้ว่า กิจกรรมกลุ่ม หมายถึง เครื่องมือในการนำสมาชิกกลุ่มไปสู่การเรียนรู้ด้วยประสบการณ์ตนเอง ก่อให้เกิดการรู้จักและเข้าใจ เกิดการยอมรับตนเองอย่างแท้จริง สามารถแก้ไขปัญหาคัดแย้งภายในจิตใจของตนเอง ตลอดจนสามารถพัฒนาตนเองให้จิตใจของตนเองเกิดความเจริญงอกงามขึ้นมาได้

ศิริลักษณ์ โกวิทยานนท์ (2545, หน้า 15) กล่าวว่า กิจกรรมกลุ่ม หมายถึง การจัดกิจกรรมและการจัดประสบการณ์ต่างๆ โดยมีการดำเนินงานร่วมกัน มีจุดมุ่งหมายเดียวกัน ทุก

คมเพชร จัตรศุภกุล (2546, หน้า 136) กล่าวว่า กิจกรรมกลุ่ม หมายถึง การนำประสบการณ์มาวางแผนแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกัน เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ต้องการของสมาชิกแต่ละคน และการแลกเปลี่ยนของกลุ่มโดยส่วนรวม มีการปฏิสัมพันธ์กันระหว่างสมาชิกภายในกลุ่มด้วยวิธีการดังกล่าวนี้จะทำให้เกิดการพัฒนาในตัวบุคคลทุกคน

ปริศนา ชาญวิชัย (2546, หน้า 9) กล่าวว่า กิจกรรมกลุ่ม หมายถึง การที่บุคคลมารวมกันโดยนำประสบการณ์ในด้านต่าง ๆ ของแต่ละคนมารวมกันในการวางแผนการทำงานซึ่งจะให้เกิดความร่วมมือกันในการทำงาน เพื่อแก้ปัญหาต่าง ๆ ตามจุดประสงค์ที่วางไว้และจะส่งผลต่อการพัฒนาของบุคคลในด้านต่าง ๆ

สมชาติ กิจยรรยง (2546, หน้า 10) กล่าวถึงกิจกรรมกลุ่มว่า กิจกรรมกลุ่ม หมายถึง เทคนิคการฝึกอบรมประเภทเน้นจุดศูนย์กลางการเรียนรู้ที่กลุ่มผู้ที่เข้ารับการอบรม โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการเรียนรู้อันเนื่องมาจากการค้นพบตนเองซึ่งเป็นแนวทางสู่การพัฒนาตนเอง

ฐานิดา คำอินทร์ (2547, หน้า 7) กล่าวว่า กิจกรรมกลุ่ม หมายถึง การจัดกิจกรรมให้แก่บุคคลตั้งแต่สองบุคคลขึ้นไป แล้วให้สมาชิกในกลุ่มทุกคนได้มีส่วนร่วมโดยลงมือกระทำด้วยตัวเองได้สถานการณ์ที่มีการยอมรับซึ่งกันและกันอันจะทำให้เกิดการพัฒนาความคิด ความรู้สึก และพฤติกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อตนเองและคนอื่นได้

บุหงา วชิระศักดิ์มงคล (2547, หน้า 23) กล่าวว่า กิจกรรมกลุ่ม หมายถึง กลุ่มใด ๆ ที่จัดขึ้นเป็นพิเศษ มีขนาดเล็ก มีช่วงเวลาก่อนเข้ากลุ่มที่จำกัดและเป็นการชั่วคราว มีเป้าหมายทั่วไป เพื่อพัฒนาสัมพันธภาพระหว่างบุคคล การเรียนรู้ส่วนตัว ความเจริญงอกงามของบุคคลซึ่งการจะบรรลุเป้าหมายเหล่านั้นได้ สมาชิกในฐานะเป็นหน่วยเล็กของการเปลี่ยนแปลง ต้องมีส่วนร่วม มีบทบาทเป็นตัวกระทำ โดยผู้นำเป็นผู้เลือกอำนวยความสะดวก เพื่อให้สมาชิกเกิดการเรียนรู้จากประสบการณ์ และจะเน้นที่กระบวนการมากกว่าเนื้อหา

สมเกียรติ ฤงแก้ว (2548, หน้า 7) กล่าวว่า กิจกรรมกลุ่ม หมายถึง การจัดกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งขึ้นมา เพื่อให้สมาชิกในกลุ่มได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์ซึ่งกันและกัน มีส่วนร่วมในการกระทำกิจกรรมที่ตั้งไว้ร่วมกัน โดยมีวัตถุประสงค์ มีเป้าหมายเดียวกัน และมีความรับผิดชอบ

จากความหมายของกิจกรรมกลุ่มที่กล่าว สรุปได้ว่า กิจกรรมกลุ่ม หมายถึง การกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งของบุคคลร่วมกันภายใต้คำว่า “ กลุ่ม ” เพื่อให้สำเร็จลุล่วงโดยใช้ประสบการณ์และความสามารถของสมาชิก และเกิดการเรียนรู้การพัฒนาในตัวสมาชิกทุกคนในกลุ่ม

จุดมุ่งหมายของกิจกรรมกลุ่ม

วินิจ เกตุขำ และคมเพชร ฉัตรศุภกุล (2542, หน้า 170-172) กล่าวถึง จุดมุ่งหมายของกิจกรรมกลุ่มว่าเพื่อนำมาพัฒนาบุคคลโดยอาศัยผู้จัดกิจกรรมกลุ่มที่มีความสามารถ ตลอดจนรู้กระบวนการของการจัดกิจกรรมกลุ่มเป็นอย่างดี สาเหตุที่เราใช้กิจกรรมกลุ่มเพื่อพัฒนาบุคคลนั้นก็เพราะการเรียนรู้ โดยกิจกรรมต่าง ๆ จะทำให้บุคคลได้รับประสบการณ์ตรง นอกจากได้ปฏิบัติแล้วยังเกิดการรู้สึกต่างๆ ขึ้นด้วย ผลจากการปฏิบัติกิจกรรมกลุ่มจะทำให้บุคคลซาบซึ้งและประทับใจมากกว่าการที่จะสอนบุคคลให้มีการพัฒนาตนเอง โดยใช้วาจาเพียงอย่างเดียว แบ่งได้ดังต่อไปนี้

1. เพื่อให้เกิดความเข้าใจตนเอง การได้มีโอกาสปฏิสัมพันธ์ หรืออยู่ร่วมกันกับสมาชิกในกลุ่มจะมีส่วนช่วยให้บุคคลรู้จักและเข้าใจตนเองได้ดีขึ้น เช่น รู้ความสามารถบางประการของตน รู้จักข้อบกพร่องบางอย่าง ทั้งนี้เพราะกลุ่มจะมีปฏิริยาให้เห็นข้อเท็จจริงได้
2. เพื่อให้เกิดความเข้าใจกับบุคคลอื่น เมื่อสมาชิกในกลุ่มได้ทำกิจกรรมร่วมกันก็ย่อมจะทำให้เกิดการเรียนรู้และรู้จักกันและกันดีขึ้น
3. เพื่อให้สมาชิกทำงานร่วมกันกับบุคคลอื่นได้ดีขึ้น
4. เพื่อให้เกิดการพัฒนาทางด้านใดด้านหนึ่งแก่สมาชิก ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับจุดมุ่งหมายว่าต้องการให้เกิดการเรียนรู้ในด้านใด ก็จัดให้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายนั้น

แทรกซ์เลอร์ และนอร์ท (Traxer and Nort, 1957, หน้า 320 อ้างอิงใน บุญหา วชิระศักดิ์มิ่งคณ, 2547, หน้า 23) ได้กล่าวถึงจุดมุ่งหมายของกิจกรรมกลุ่ม สรุปได้ดังนี้

1. เพื่อให้ความรู้และการอบรมแก่บุคคล เพื่อปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมใหม่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในโรงเรียนหรือในมหาวิทยาลัย
2. เพื่อเสริมสร้างประสบการณ์ใหม่ๆ ที่แตกต่างไปจากประสบการณ์ที่ได้รับ จากหลักสูตร
3. เพื่อเป็นรากฐานในการนำไปสู่การให้คำปรึกษาเป็นรายบุคคล เมื่อบุคคลได้เรียนรู้สิ่งต่างๆ จากกลุ่ม อาจมีปัญหาเฉพาะตัวที่ไม่อาจแก้ไขได้ในกลุ่มหรือค้นพบปัญหาเฉพาะตน

ที่ต้องการความช่วยเหลือโดยเฉพาะ ก็จะเป็นโอกาสที่จะช่วยให้บุคคลนั้นได้ขอพบผู้ให้คำปรึกษา เป็นรายบุคคลต่อไป

4. เพื่อการปรับตัว การบำบัดรักษา และความเจริญงอกงามทั้งของบุคคลและของกลุ่ม ขบวนการของกิจกรรมจะช่วยให้บุคคลสามารถแก้ไขปัญหาส่วนตัว พบหนทางที่ช่วยให้ปรับตัว และสร้างความเจริญงอกงามให้แก่ตน เช่น กิจกรรมกลุ่มเกี่ยวข้องกับกิจกรรมนักเรียน

จากความหมายข้างต้นก็สรุปได้ว่า จุดมุ่งหมายของกิจกรรมกลุ่ม คือ การช่วยส่งเสริมให้มนุษย์ได้ทำงานหรือแก้ปัญหาต่าง ๆ ร่วมกันให้สำเร็จลุล่วงตามเป้าหมาย และเพื่อให้มนุษย์เข้าใจตนเองและผู้อื่นมีพัฒนาการในด้านต่าง ๆ อย่างเหมาะสม มีบรรยากาศที่เอื้อต่อการอยู่ร่วมกันเพื่อกลุ่มจะดำรงอยู่ได้

หลักการของกิจกรรมกลุ่ม

คมเพชร ฉัตรศุภกุล (2536, หน้า 27 - 28) ได้กล่าวถึงหลักการของกิจกรรมกลุ่มไว้ว่า หลักการของกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์จะเป็นแนวทางในการทำงานเป็นกลุ่ม มีหลักการดังนี้

1. มีความเคารพในสมาชิกกลุ่มทุกคน เพราะเชื่อว่าทุกคนนั้นมีความสามารถอะไรบางอย่างในตัวเอง ถ้ามีสิ่งเร้าที่ดีเขาก็จะแสดงความสามารถออกมาให้ปรากฏแก่กลุ่มได้
2. ประสพการณ์ต่างๆ ในกลุ่มจะช่วยสนองความต้องการ การของบุคคลในด้านต่างๆ เช่น ช่วยให้เป็นที่ยอมรับของกลุ่ม ได้รับการยกย่อง เป็นต้น ดังนั้น การดำเนินการในกลุ่มจะช่วยให้ทุกคนได้รับความรู้สึกที่สนองความต้องการ
3. ทุกคนในกลุ่มมีบทบาทเฉพาะของตนซึ่งบทบาทดังกล่าวจะมีผลต่อกระบวนการกลุ่ม ถ้าทุกคนเข้าใจในบทบาทของตนเองยอมทำให้กลุ่มดำเนินไปได้ด้วยดี
4. สมาชิกทุกคนจะต้องมีความรับผิดชอบต่อกิจกรรมในกลุ่ม หัวหน้าจะต้องช่วยให้ทุกคนได้มีโอกาสร่วมกิจกรรมทุกอย่าง แต่การช่วยต้องไม่ออกมาในรูปของการข่มขู่ แต่เป็นการส่งเสริมความเป็นไปของกลุ่ม
5. สมาชิกแต่ละคนจะต้องรู้จักรับฟังคนอื่น ให้การยอมรับและมีความซาบซึ้งกับการที่สมาชิกให้ความช่วยเหลือในกลุ่ม
6. สมาชิกควรได้รับการชมเชยจากผู้นำกลุ่มและสมาชิกคนอื่นๆ บ้าง ถ้าหากงานที่ได้รับมอบหมายสำเร็จด้วยดี ดังนั้น การมอบหมายงานควรให้ตรงกับความสามารถ เพื่อช่วยให้เขาได้รับความสำเร็จ
7. การที่สมาชิกมีลักษณะเหมือนกันมาก ทำให้กลุ่มมีความมั่นคง แต่การที่สมาชิกมีลักษณะแตกต่างกันย่อมจะมีส่วนช่วยเหลือกลุ่มในด้านต่างๆ แตกต่างกันไป ผู้นำกลุ่มจะต้องมีความเข้าใจในลักษณะดังกล่าว

8. การกระทำกิจกรรมมากๆ จะช่วยให้บุคคลแต่ละคนได้มีโอกาสมากขึ้นที่จะได้รับประสบการณ์ที่ดี ที่มีประโยชน์ต่อตนเอง

9. กระบวนการในการแก้ปัญหาหรือการทำงานให้สำเร็จจะต้องได้รับความสนใจมากเท่าๆ ผลของการปฏิบัติงานในกลุ่ม

10. ควรจะนำหลักการทางจิตวิทยาการเรียนรู้มาใช้ในการดำเนินกิจกรรมกลุ่ม

11. ความรู้สึกของกลุ่มและความมั่นคงทางอารมณ์ของแต่ละบุคคล เกิดจากการแสดงปฏิกิริยาตอบสนองของกลุ่ม ดังนั้น สมาชิกแต่ละคนจะมีส่วนรับผิดชอบต่อความเป็นไปของกลุ่มโดยส่วนรวมและต่อบุคคล

12. การที่สมาชิกร่วมมือกัน จะทำให้กลุ่มสามารถไปถึงจุดหมายหมายของกลุ่มที่ตั้งเอาไว้ ขณะเดียวกันอาจช่วยตอบสนองความต้องการที่ซ่อนเร้นในใจของบุคคลได้

13. ถ้าการสื่อสารในกลุ่มไม่ดี จะเป็นสาเหตุทำให้เกิดปัญหาในด้านวินัยของกลุ่ม ผลที่ตามมาคือ ทำให้ประสิทธิภาพของกลุ่มลดลง

14. เทคนิคในการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มและการประเมินผลเกี่ยวกับกลุ่มจะทำให้กลุ่มดำเนินไปสู่จุดหมายปลายทางที่ต้องการ

คุณค่าของกิจกรรมกลุ่ม

ศุภวดี บุญญวงษ์ (2542, หน้า 3 – 4) ได้กล่าวถึงคุณค่าของกิจกรรมกลุ่ม ไว้ดังนี้

1. คุณค่าด้านการพัฒนา

1.1 กิจกรรมกลุ่มสามารถตอบสนองความต้องการพื้นฐานของนักเรียนได้ ซึ่งความต้องการเหล่านี้ ได้แก่ ต้องการให้ผู้อื่นยอมรับ ยกย่อง เคารพในศักดิ์ศรี และคุณค่าของตนเอง ต้องการความอบอุ่น มั่นคงและปลอดภัย ถ้าหากกิจกรรมกลุ่มมีประสิทธิภาพ ก็จะส่งผลให้นักเรียนมีความรู้สึกว่าตนประสบความสำเร็จ เคารพในคุณค่าของตนเอง มีความเชื่อมั่นในตนเอง และให้ความร่วมมือในกิจกรรมกลุ่มอย่างเต็มที่

1.2 พัฒนาการทางด้านสังคมและอารมณ์ของนักเรียน ช่วยให้เกิดความเห็นอกเห็นใจกัน เข้าใจยอมรับผู้อื่น เรียนรู้กระบวนการให้และรับซึ่งเป็นพื้นฐานความเข้าใจเบื้องต้นของการอยู่ร่วมกันในสังคม รู้จักวิธีควบคุมอารมณ์ของตน มีความอดทน มองโลกในแง่ดี มีน้ำใจ เป็นนักกีฬาและสามารถปรับตัวเข้ากับผู้อื่นได้

1.3 พัฒนาความเข้าใจเกี่ยวกับค่านิยม ทักษะคติ และปทัสถานของสังคมจากการปฏิสัมพันธ์ภายในกลุ่ม นักเรียนได้เรียนรู้เกี่ยวกับความคาดหวังของกลุ่มที่มีต่อตนเองทั้งพฤติกรรมและทัศนคติเพื่อเป็นแนวทางประกอบการตัดสินใจเลือกสิ่งที่ดีและเหมาะสมที่สุดเกี่ยวกับการตั้งกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ของกลุ่มควรเปิดโอกาสให้นักเรียนร่วมพิจารณาแสดงความคิดเห็นด้วย

1.4 พัฒนาค่านิยมเกี่ยวกับอาชีพ การที่นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมกลุ่มจะช่วยให้ทราบข้อมูลต่าง ๆ เกี่ยวกับอาชีพ มีการเตรียมการวางแผนเกี่ยวกับอาชีพของตนในอนาคตได้ เรียนรู้ความแตกต่างระหว่างบุคคลด้านความสามารถ ความสนใจ ฐานนะทางเศรษฐกิจ ซึ่งมีส่วนสัมพันธ์กับการตัดสินใจเลือกอาชีพที่แตกต่างกันของบุคคล

1.5 พัฒนาความสามารถและทักษะต่าง ๆ ซึ่งนักเรียนได้ใช้ และฝึกความสามารถ ตลอดจนทักษะต่าง ๆ อย่างเต็มที่ในการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม เช่น การพูดในที่สาธารณะ การอภิปรายกลุ่มและการวางแผนงาน

2. คุณค่าด้านการวินิจฉัย ผู้นำกิจกรรมสามารถสังเกตพฤติกรรมต่าง ๆ ของนักเรียน ขณะที่เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม ทำให้เข้าใจนักเรียนได้ลึกซึ้งยิ่งขึ้น ทราบถึงพฤติกรรมที่เป็นอุปสรรคในการเข้าร่วมกลุ่ม เพื่อจะได้หาวิธีปรับปรุงแก้ไขและให้ความช่วยเหลือต่อไป สำหรับนักเรียนเอง ก็ได้มีโอกาสศึกษาตนเองจากการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม ทำให้ทราบขอบเขตความสามารถของตน เพื่อจะได้เข้าใจและยอมรับตนเองอย่างใกล้ชิดยิ่งขึ้นความเป็นจริงมากยิ่งขึ้น

3. คุณค่าการบำบัด การจัดกิจกรรมกลุ่มเป็นวิธีบำบัดอย่างหนึ่งเพื่อช่วยเหลือนักเรียนที่มีปัญหาเป็นกรณีพิเศษ และต้องได้รับการดูแลเอาใจใส่อย่างใกล้ชิด ดังตัวอย่างนักเรียนที่มีปัญหาด้านอารมณ์ ก็เข้าร่วมกิจกรรมค่ายพักแรมภาคฤดูร้อน มีโอกาสทำงานร่วมกับผู้อื่น เคารพหน้ากับสถานการณ์ต่าง ๆ ซึ่งช่วยให้เขาเข้าใจตนเอง เข้าใจผู้อื่นเพิ่มขึ้น และปรับปรุงลักษณะนิสัยของตนเสียใหม่

4. คุณค่าต่อสถานศึกษาและชุมชน เมื่อนักเรียนพัฒนาด้านต่าง ๆ จากการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มย่อมส่งผลให้การทำงานกลุ่มในสถานศึกษามีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ลดปัญหาต่าง ๆ ได้มากนักเรียนก็จะเป็นสมาชิกที่มีคุณภาพของสถานศึกษา และย่อมเป็นสมาชิกที่ดีของชุมชนด้วย

วิไลวรรณ สันถะโกมล (สาตี จปศรี. 2531, หน้า 15 – 16 อ้างอิงในวิไลวรรณ สันถะโกมล, 2522 : 20) กล่าวว่า กิจกรรมกลุ่มยังช่วยฝึกทักษะที่จำเป็นหลาย ๆ ด้านให้สมาชิกดังนี้ คือ

1. ทักษะทางสังคม (Social Skill) เป็นทักษะที่ช่วยให้อยู่ร่วมกันและทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างราบรื่น เช่น ทักษะการเป็นผู้ให้และผู้รับ การควบคุมตนเอง การยอมรับความสามารถของตนเองและผู้อื่น

2. ทักษะในการศึกษาค้นคว้า (Study Skill) เป็นทักษะที่เน้นการค้นคว้าหาความรู้ เช่น ทักษะในการเก็บรวบรวมข้อมูล การพูด การฟัง การรายงาน ฯลฯ

3. ทักษะทางปัญญา (Intellectual Skill) เป็นทักษะในการแก้ปัญหาเฉพาะหน้าการ วิพากษ์วิจารณ์ การคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และการคิดอย่างมีเหตุผล

4. ทักษะในการทำงานกลุ่ม (Group Work Skill) เป็นทักษะในการทำงานร่วมกับผู้อื่น เช่น ทักษะในการวางแผน การเป็นผู้นำแสดงความคิดเห็นด้วยการอภิปราย การยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น

นอกจากสมาชิกของกลุ่มจะได้รับผลประโยชน์โดยตรงดังกล่าวแล้ว

พนม ลิ้มอารมณ (ป.ป.ป., หน้า 56 - 57) กล่าวถึง ผลพลอยได้อื่น ๆ อันเกิดจากการรวมกลุ่ม ดังนี้

1. กลุ่มจัดเป็นสนามสำหรับทดสอบความสามารถของสมาชิก เช่น ในกรณีที่คนเก่งแต่ไม่มีโอกาสที่จะพูดที่ไหน ก็อาจอาศัยกลุ่มเป็นที่ทดลองหรือแสดงความสามารถให้คนอื่นเห็น
2. กลุ่มเป็นที่แลกเปลี่ยนประสบการณ์ เจตคติ ความคิดเห็น ช่วยปรับปรุงเจตคติและนิสัยใจคอของสมาชิก และให้สมาชิกเป็นกำลังใจให้กันและกัน
3. กลุ่มร่วมเสริมสร้างควมมีวินัยให้แก่ตนเอง เมื่อสมาชิกเข้าร่วมกลุ่มจะต้องมีการปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ร่วมกัน ซึ่งจะช่วยให้สมาชิกมีความอดทนด้วย
4. กลุ่มช่วยให้เกิดความรู้สึกปลอดภัยให้ความอบอุ่น ให้กำลังใจ ให้ความรัก และกลุ่มยังเป็นเครื่องบำรุงสมาชิกด้วยการทำให้สมาชิกเกิดความรู้สึกว่าเขาเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มเป็นที่รัก และได้รับการยกย่องจากกลุ่ม จะช่วยให้สมาชิกมีความเข้าใจตนเองดีขึ้นเกิดความรู้สึกปลอดภัยเชื่อมั่นในตนเอง

คมเพชร ฉัตรศุภกุล (2546, หน้า 15-17) กล่าวว่า กิจกรรมกลุ่มมีคุณค่าในด้านความเจริญงอกงาม เพิ่มความมั่นใจในตนเองมีความคิดรวบยอดเกี่ยวกับตนเองดีขึ้น เกิดความรู้สึกว่าตนเองมีคุณค่า คุณค่าของกิจกรรมกลุ่มมีหลายด้าน เช่น มีคุณค่าในด้านการพัฒนา เพราะสามารถสนองความต้องการขั้นพื้นฐานของมนุษย์ได้ มีคุณค่าในการสร้างพัฒนาการในด้านอารมณ์และสังคม เพราะเมื่อบุคคลเข้าร่วมกิจกรรม จะได้มีโอกาสเรียนรู้เรื่องการปฏิบัติตนในสังคมและในขณะเดียวกันได้เรียนรู้เรื่องการควบคุมการแสดงออกทางด้านอารมณ์ด้วยการรับประสบการณ์ของสมาชิกแต่ละคนมีคุณค่าในการพัฒนาด้านทัศนคติ ความสนใจ ความสามารถ และในการดำรงชีวิตในสังคม บุคคลจะต้องมีทัศนคติที่ดีต่อบุคคลอื่น มีความเคารพผู้อื่นจึงจะทำให้อยู่ร่วมกับกลุ่มได้ นอกจากนี้แล้วยังช่วยให้บุคคลอื่นที่มาจากครอบครัวอื่นได้เรียนรู้สังคมสามารถแสดงพฤติกรรมที่เหมาะสม

สรุปกิจกรรมกลุ่มนั้นมีคุณค่าต่อสมาชิกโดยตรง คือ ทำให้สมาชิกเกิดพัฒนาการในด้านต่าง ๆ ที่ตอบสนองความต้องการพื้นฐานของนักเรียน ทำให้เข้าใจตนเองและผู้อื่น มีทักษะความสามารถด้านต่าง ๆ นอกจากนี้การร่วมกิจกรรมกลุ่มยังมีผลพลอยได้อีก ได้แก่ ทำให้มี

ความกล้า มีวินัย อดทนและเกิดความเชื่อมั่นในตนเอง

ขนาดของกิจกรรมกลุ่ม

สำหรับขนาดของกลุ่มนี้ มีผู้ให้ความคิดเห็นแตกต่างกันออกไป ดังนี้

จำเนียร ช่างโชติ และคนอื่น ๆ (2542, หน้า 38) กล่าวว่า ส่วนใหญ่นักจิตวิทยานิยมศึกษากลุ่มที่มีขนาดเล็กที่มีสมาชิก 5-9 คน เพราะจะดูการเปลี่ยนแปลงและกระบวนการของกลุ่มที่เกี่ยวข้องกับสมาชิกได้ง่ายกว่าศึกษาจากกลุ่มใหญ่และยังได้กล่าวว่า กลุ่มเล็กยังจัดได้ว่ามีขนาดพอเหมาะที่จะดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพเพราะทำให้สมาชิกทุกคนในกลุ่มมีโอกาสได้แสดงความต้องการได้เป็นรายบุคคล ก็จะทำให้บรรยากาศน่าเบื่อหน่าย สมาชิกจะเกิดความไม่เข้าใจและอาจจะออกจากกลุ่มไปในที่สุด

ออกตาเวย์ (ซุติกาญจน์ วิลลิสลิป, 2544, หน้า 11 อ้างอิงใน Ottaway, 1966, p. 7)

กล่าวว่า กลุ่มที่ใช้ในกิจกรรมกลุ่มควรมีขนาดเล็ก เพราะจะช่วยให้สมาชิกได้มีโอกาสแสดงออกอย่างเป็นอิสระโดยทั่วถึงกัน ดังนั้น กลุ่มควรมีขนาดเล็กมากที่สุด คือ 12 คน หรือถ้ามากกว่าก็ไม่ควรเกิน 15 คน เพราะไม่เช่นนั้นแล้วจะทำให้แบบพฤติกรรมผิดไปจากเดิม ขนาดของกลุ่มที่เหมาะสมที่สุด ควรมีจำนวนสมาชิก 9-10 คน ซึ่งจะทำให้การทำงานบังเกิดผลได้ดีที่สุด

ศิริลักษณ์ โกวิทยานนท์ (2545, หน้า 20) กล่าวขนาดเหมาะสมของกลุ่มว่า ขึ้นอยู่กับจุดมุ่งหมายและลักษณะของกิจกรรมที่จัดขึ้น หากเป็นกลุ่มที่มีลักษณะที่ต้องการให้สมาชิกได้แสดงออกโดยทั่วถึงกัน ก็ควรเป็นกลุ่มที่มีขนาดเล็กไม่เกิน 15 คน เพื่อเป็นการเปิดโอกาสให้สมาชิกได้แลกเปลี่ยนความรู้กันอย่างทั่วถึง

อารี ตันท์เจริญรัตน์ (2545, หน้า 7-8) ได้กล่าวถึงขนาดของการจัดกิจกรรมกลุ่มว่า ควรมีสมาชิกในกลุ่มประมาณ 6-20 คน เพื่อให้สมาชิกทุกคนมีโอกาสแสดงความคิดเห็นและแลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกัน

เยาวภา เดชะคุปต์ (2517, หน้า 34 อ้างอิงในพระบุญชู คำจิ้นและคณะ, 2548, หน้า 14) สรุปว่า ขนาดของกลุ่มที่เอื้อต่อการเรียนการสอนหรือช่วยให้การทำงานประสบผลดีควรเป็นกลุ่มที่มีสมาชิกประมาณ 5-15 คน ทั้งนี้ครูผู้สอนควรเลือกกำหนดให้เหมาะสมกับลักษณะเนื้อหาและกิจกรรมของการเรียนรู้ แต่ขนาดอาจจะเปลี่ยนแปลงไปตามวัตถุประสงค์ของกลุ่ม

กาญจนา ไชยพันธ์ (2549, หน้า 18) กล่าวว่า ขนาดของกลุ่มมีผลต่อการดำเนินงานภายในกลุ่ม จำนวนสมาชิกของกลุ่มที่เหมาะสมในการทำงานคือ 5-10 คน โดยครูควรเลือกให้เหมาะสมกับเนื้อหาและกิจกรรม โดยเฉพาะกลุ่มขนาดเล็กที่มีสมาชิกไม่เกิน 15 คน จะช่วยให้เกิด

จากขนาดของกลุ่มที่กล่าวมา สรุปได้ว่า ขนาดของกลุ่มไม่ควรจะเล็กหรือใหญ่เกินไป ควรจะมีสมาชิกประมาณ 8-12 คน แต่ถ้าจำเป็นก็ไม่ควรเกิน 15 คน ถ้ามากเกินไปจะทำให้เกิดกลุ่มย่อย

เวลาและจำนวนครั้งในการจัดกิจกรรมกลุ่ม

การจัดกิจกรรมกลุ่มที่จะให้ได้ผลดีนั้น ต้องจัดให้เหมาะสมและสอดคล้องกับกลุ่มเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของกิจกรรมนั้นๆ มีผู้ให้แนวคิดเกี่ยวกับเวลาและจำนวนครั้งของการเข้ากลุ่มไว้ ดังต่อไปนี้

ศิริลักษณ์ โกวิทยานนท์ (2545, หน้า 21) กล่าวว่า ความถี่และจำนวนครั้งในการเข้าร่วมกับกิจกรรมกลุ่ม ต้องคำนึงถึงชนิดของกลุ่ม วัตถุประสงค์ของกลุ่ม และธรรมชาติของสมาชิกในกลุ่มด้วย เช่น หากกลุ่มที่จะจัดกิจกรรมเป็นนักเรียน ควรคำนึงถึงการจดเวลาเรียน เวลาสอนของสถาบันนั้นๆ เป็นสำคัญ

อารี ตันท์เจริญรัตน์ (2545, หน้า 7-8) ได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับระยะเวลาในการจัดกิจกรรมกลุ่มว่า การจัดกิจกรรม ควรกระทำอย่างน้อยสัปดาห์ละ 2 ครั้ง และระยะเวลาในการจัดไม่ควรเกิน 1 ชั่วโมง สำหรับเด็กประถมศึกษาควรปรับเวลาให้สั้นลงเพราะตามธรรมชาติของเด็กมีความสนใจในระยะเวลาจำกัด

วัชรีย์ ทรัพย์มี (จริญญา เซาร์ชอบ และคณะ, 2546, หน้า 11 อ้างอิงจาก วัชรีย์ ทรัพย์มี, 2543, หน้า 274) กล่าวว่า การเข้ากลุ่มขึ้นอยู่กับอายุของผู้รับบริการและความจำกัดของสถานที่เด็กเล็กควรใช้เวลาไม่เกิน 30 นาที แต่ถ้าเป็นวัยรุ่นใช้เวลาประมาณ 1 ชั่วโมง เวลาจัดกลุ่มสัปดาห์ละ 2 ครั้ง

จากข้อความทั้งหมดสรุปได้ว่า การจัดเวลาและจำนวนครั้งในการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม ควรจัดสัปดาห์ละ 2-3 ครั้ง ครั้งละประมาณ 50 นาที แต่ไม่ควรเกิน 1 ชั่วโมง และจะต้องคำนึงถึงเวลาเรียนของสถานศึกษา ซึ่งควรจะเป็นหน้าที่ของผู้นำกลุ่มที่จะต้องพิจารณาถึงความเหมาะสมทั้งนี้ขึ้นอยู่กับลักษณะของกิจกรรมกลุ่ม สมาชิกกลุ่ม และประสบการณ์ของผู้นำกลุ่ม

ลำดับขั้นตอนในการจัดกิจกรรมกลุ่ม

ขั้นตอนในการจัดกิจกรรมกลุ่มถือว่าเป็นเรื่องที่สำคัญ ซึ่งจะทำให้การจัดกิจกรรมกลุ่มเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการ มีผู้ให้แนวคิดไว้ดังนี้

สมพงษ์ จิตระดับ (2530, หน้า 43-44) ได้เสนอขั้นตอนของกิจกรรมกลุ่มไว้ดังต่อไปนี้

1. ขั้นนำ ได้แก่ การเริ่มบทเรียนที่น่าสนใจ การให้คำแนะนำ กติกา คำสั่งต่างๆ

การแบ่งกลุ่ม การรับมอบหมายงานที่กำหนดให้ เพื่อให้ดำเนินกิจกรรมกลุ่มในขั้นต่อไป เกิดความเข้าใจตรงกัน ทำให้การดำเนินงานของกลุ่มไปด้วยดี และควรเปิดโอกาสให้สมาชิกกลุ่มได้ศึกษา ทบทวน และซักถามเพื่อความเข้าใจด้วย

2. ขั้นกิจกรรม ได้แก่ การนำดำเนินบทบาทและหน้าที่ หรือกิจกรรมตามที่ได้รับมอบหมาย การแยกย้ายตามกลุ่ม การเสนอความคิดเห็น การหาข้อสรุปคำตอบที่ต้องการ การเสนอผลงาน และการแสดงออก

3. ขั้นอภิปราย ได้แก่ การซักถาม การวิพากษ์วิจารณ์ การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และประสบการณ์ การเสนอแนวคิดด้วยวิธีการต่างๆ

4. ขั้นสรุปและการนำไปใช้ ได้แก่ การประมวลเนื้อหา กิจกรรม ประสบการณ์และความคิดเห็น ขั้นนี้จะมี 2 ลักษณะ คือ สรุปสิ่งที่เรียนรู้ทั้งหมดจากกิจกรรมตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้และอีกประการหนึ่ง คือ สรุปเพื่อให้ได้ความคิดเห็นรวบยอดที่เป็นเหตุผลหรือหลักการ แนวคิดที่ชัดเจน มีแนวทางและข้อเสนอแนะหลายๆ ด้านที่เป็นประโยชน์และสามารถปฏิบัติได้

ศิริลักษณ์ โกวิทยานนท์ (2545, หน้า 24) กล่าวถึงลำดับขั้นตอนของกิจกรรมกลุ่มประกอบด้วย

1. ขั้นการมีส่วนร่วมเพื่อสร้างความคุ้นเคยให้กับสมาชิก โดยการลงมือปฏิบัติกิจกรรม
2. ขั้นวิเคราะห์ประสบการณ์ หลังจากที่ได้ปฏิบัติกิจกรรม
3. ขั้นสรุปและประยุกต์หลักการ เพื่อนำไปประยุกต์ใช้กับตนเอง
4. ขั้นประเมินผล โดยวิธีที่ให้สมาชิกช่วยกันประเมินผลการเรียนรู้ที่ได้จากการเข้าร่วมกิจกรรม พร้อมทั้งให้ข้อเสนอแนะ และติชมร่วมกัน

จากลำดับขั้นตอนของกิจกรรมกลุ่มที่กล่าวมา สรุปได้ว่า ลำดับขั้นตอนของกิจกรรมที่เกี่ยวข้องนั้นประกอบด้วย ขั้นลงมือปฏิบัติ ขั้นค้นพบ ขั้นวิเคราะห์ และขั้นนำไปใช้ หรือประยุกต์ใช้กับตนเองและผู้อื่น มีหลายแบบที่สามารถนำมาเป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมกลุ่มได้ ซึ่งขึ้นอยู่กับความเหมาะสมและความสามารถของผู้นำกิจกรรมกลุ่มนั้นๆ

เทคนิคของกิจกรรมกลุ่ม

ในการจัดกิจกรรมกลุ่มให้ประสบผลสำเร็จและบรรลุจุดมุ่งหมายนั้น การใช้วิธีการสอนเพียงอย่างเดียวนั้น ไม่อาจทำให้บรรลุจุดมุ่งหมายได้ จึงจำเป็นต้องใช้เทคนิคต่างๆ มาช่วยเพื่อทำให้มีบรรยากาศในการเรียนรู้และประสบผลสำเร็จตามจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้ ซึ่งเทคนิค วิธีการต่างๆ นั้นมีอย่างหลากหลาย เราควรเลือกให้เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายและจุดประสงค์ของกิจกรรมนั้นๆ

วันทนีย์ เหมาะสมดงกุล (2535, หน้า 29) กล่าวว่า เกมเป็นกิจกรรมที่มีคุณค่าแก่เด็กทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา เป็นกิจกรรมที่เด็กพอใจมาก ช่วยสร้างบรรยากาศที่ดีในการทำงาน ช่วยให้เกิดการเรียนรู้ที่ดี ทำให้การดำเนินกิจกรรมเป็นไปอย่างรวดเร็ว อีกทั้งยังช่วยผ่อนคลายความเครียด ในการเล่นทำให้เด็กสนใจและไม่เบื่อ

ทิตินา แหมมณี (2536, หน้า 27-28) ได้เสนอการจัดกิจกรรมการเรียนรู้การสอนที่สอดคล้องกับทฤษฎีกลุ่มสัมพันธ์ไว้หลายวิธี

1. เกม (Game) การที่ผู้เรียนลงเล่นด้วยตนเองภายใต้ข้อตกลง หรือกติกาบางอย่างที่กำหนดไว้ ซึ่งผู้เรียนจะต้องตัดสินใจทำอย่างใดอย่างหนึ่ง วิธีการนี้จะช่วยให้ผู้เรียนได้วิเคราะห์ความรู้สึกนึกคิดและพฤติกรรมต่าง ๆ ที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจและผู้เรียนจะติดความสนุกสนานในการเรียนด้วย

2. บทบาทสมมติ (Role - Playing) วิธีการนี้มีลักษณะเป็นสถานการณ์สมมติ เช่นเดียวกับเกม แต่มีการกำหนดบทบาทของผู้เล่น แล้วให้นักเรียนสวมบทบาทนั้นแล้วแสดงออกตามธรรมชาติ โดยอาศัยบุคลิกภาพ ประสบการณ์ และความรู้สึกนึกคิดของตนเป็นหลัก วิธีการนี้มีส่วนช่วยให้ผู้เรียนได้มีโอกาสศึกษา วิเคราะห์ถึงความรู้สึก และพฤติกรรมของตนอย่างลึกซึ้ง และยังช่วยส่งเสริมบรรยากาศการเรียนรู้ให้น่าสนใจและน่าติดตามอีกด้วย

3. กรณีตัวอย่าง (Case) คือ การนำกรณี หรือเรื่องราวต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจริง ๆ มาดัดแปลงและใช้เป็นตัวอย่างในการให้ผู้เรียนได้ศึกษา วิเคราะห์ และอภิปรายกันเพื่อสร้างความเข้าใจและฝึกฝนหาทางแก้ไขปัญหานั้น การอภิปรายช่วยให้ผู้เรียนได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนข้อมูลซึ่งกันและกัน และนำเอากรณีต่าง ๆ ซึ่งคล้ายคลึงกับชีวิตจริงมาใช้ ซึ่งช่วยให้การเรียนรู้มีลักษณะใกล้เคียงความเป็นจริงและมีความหมายกับผู้เรียนมากขึ้น

4. สถานการณ์จำลอง (Simulation) คือ การจำลองสถานการณ์จริงหรือสร้างสถานการณ์ให้ใกล้เคียงกับความเป็นจริงแล้วให้ผู้เรียนลงไปในสถานการณ์นั้นและมีปฏิริยาตอบโต้กัน วิธีนี้จะช่วยให้ผู้เรียนได้มีโอกาสแสดงพฤติกรรมต่าง ๆ ซึ่งในสถานการณ์จริงผู้เรียนจะไม่กล้าแสดงออกเพราะจะเสี่ยงต่อผลที่จะได้รับจนเกินไป

5. ละคร (Acting or Dramatization) คือ การที่ผู้เรียนได้ทดลองแสดงบทบาทตามบทบาทที่เขียนหรือกำหนดไว้ให้ โดยผู้แสดงจะต้องพยายามแสดงบทบาทที่กำหนดไว้ โดยไม่เอาบุคลิกภาพและความรู้สึกนึกคิดของตนเข้าไปเกี่ยวข้อง วิธีนี้จะช่วยให้ผู้เรียนได้ประสบการณ์ที่จะเข้าใจความรู้สึก เหตุผลและพฤติกรรมของผู้อื่น ทำให้เกิดความเห็นอกเห็นใจกัน นอกจากนี้

การที่ผู้เรียนได้มีโอกาสแสดงละครร่วมกัน จะช่วยฝึกให้ผู้เรียนเกิดความรับผิดชอบในการเรียนรู้ร่วมกันและได้ฝึกการทำงานร่วมกัน

6. กลุ่มย่อย (Small Group) เป็นวิธีการที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้มีส่วนในการแสดงออก และช่วยให้ผู้เรียนได้ข้อมูลเพิ่มเติมมากขึ้น

บุหงา วชิระศักดิ์มิ่งคล (2547, หน้า 30-31) กล่าวว่า เทคนิคของกิจกรรมกลุ่ม บางทีเรียกว่าแบบฝึกหัดที่วางโครงสร้าง (Structured Exercise) หรือประสบการณ์ที่วางโครงสร้าง (Structured Experience) จะเป็นการจัดกิจกรรมในลักษณะต่างๆ บางกรณีอาจเลือกใช้เพียงลักษณะใดลักษณะหนึ่งเพื่อจุดมุ่งหมายบางประการในการดำเนินกลุ่ม บางกรณีเลือกใช้หลายๆ ลักษณะ โดยจัดเป็นโปรแกรมเพื่อจุดมุ่งหมายในการเรียนรู้หรือพัฒนาการบุคลิกภาพในด้านต่างๆ กิจกรรมเหล่านี้มีดังต่อไปนี้

1. เกม เป็นการจัดสถานการณ์สมมติขึ้น เพื่อให้ผู้เรียนได้เล่นด้วยตนเองภายใต้ข้อตกลงหรือกติกาบางอย่างที่กำหนดไว้ ผู้เล่นจะต้องตัดสินใจทำอย่างใดอย่างหนึ่ง อันจะมีผลออกมาในรูปแพ้ชนะ วิธีการนี้จะช่วยให้ผู้เรียนได้วิเคราะห์ความรู้สึกนึกคิดและพฤติกรรมต่างๆ ที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจ นอกจากนี้ยังช่วยให้ผู้เรียนเรียนรู้ด้วยความสนุกสนานอีกด้วย

2. บทบาทสมมติ วิธีการนี้มีลักษณะเป็นสถานการณ์สมมติ เช่นเดียวกับเกม แต่มีการกำหนดบทบาทของผู้เล่นในสถานการณ์ที่สมมติขึ้นมา แล้วให้ผู้เรียนสวมบทบาทและแสดงออกตามธรรมชาติโดยอาศัยบุคลิกภาพ ประสบการณ์และความรู้สึกนึกคิดของตนเป็นหลัก ดังนั้นวิธีการนี้จึงมีส่วนช่วยให้ผู้เรียนได้มีโอกาสศึกษา วิเคราะห์ถึงความรู้สึก และพฤติกรรมของตนอย่างลึกซึ้ง และยังช่วยเสริมสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ให้น่าสนใจและน่าติดตาม

3. กรณีตัวอย่าง เป็นวิธีการสอนอีกวิธีหนึ่งซึ่งใช้กรณีหรือเรื่องราวต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจริง ๆ มาดัดแปลงและใช้เป็นตัวอย่างให้ผู้เรียนศึกษา โดยการวิเคราะห์และอภิปรายกันเพื่อสร้างความเข้าใจและฝึกฝนหาทางแก้ไขปัญหานั้น วิธีการนี้จะช่วยให้ผู้เรียนได้รู้จักคิดและพิจารณาข้อมูลที่ได้รับอย่างถี่ถ้วน และการอภิปรายจะช่วยให้ผู้เรียนได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนข้อมูลซึ่งกันและกัน รวมทั้งการนำเอากรณีต่าง ๆ ซึ่งคล้ายคลึงกับชีวิตจริงมาใช้ จะช่วยให้การเรียนรู้มีลักษณะใกล้เคียงความเป็นจริง ซึ่งมีส่วนทำให้การเรียนรู้มีความหมายสำหรับผู้เรียนขึ้น

4. สถานการณ์จำลอง การจำลองสถานการณ์จริงหรือสร้างสถานการณ์ให้ใกล้เคียงกับความเป็นจริง แล้วให้ผู้เรียนเข้าไปอยู่ในสถานการณ์นั้นและมีปฏิริยาโต้ตอบกัน วิธีการนี้จะช่วยให้ผู้เรียนได้โอกาสทดลองแสดงพฤติกรรมต่าง ๆ ซึ่งในสถานการณ์จริงผู้เรียนอาจไม่กล้าแสดง เพราะอาจจะเป็นการเสี่ยงต่อผลที่จะได้รับจนเกินไป

5. **ละคร** คือ วิธีการที่ผู้เรียนได้ทดลองแสดงบทบาทตามที่เขียนหรือกำหนดไว้ให้ โดยผู้แสดงจะต้องพยายามแสดงให้สมบทบาทที่กำหนดไว้ โดยไม่นำเอาบุคลิกภาพและความรู้สึกนึกคิดของตนเข้าไปเกี่ยวข้อง อันจะมีส่วนทำให้เกิดผลเสียต่อการแสดงบทบาทนั้น ๆ วิธีการนี้เป็นวิธีที่ช่วยให้ผู้เรียนได้ประสบการณ์ในการที่จะเข้าใจความรู้สึก เหตุผลและพฤติกรรมของผู้อื่น ซึ่งความเข้าใจนี้มีส่วนช่วยสร้างความเห็นอกเห็นใจกัน นอกจากนี้การที่ผู้เรียนได้มีโอกาสแสดงละครร่วมกัน จะช่วยฝึกให้ผู้เรียนเกิดความรับผิดชอบในการเรียนรู้ร่วมกัน และได้ฝึกการทำงานร่วมกันอีกด้วย

6. **กลุ่มย่อย** กลุ่มย่อยจะเปิดโอกาสให้ผู้เรียนทุกคนได้มีส่วนในการแสดงออก และช่วยให้ผู้เรียนได้ข้อมูลเพิ่มเติมมากขึ้น นักเรียนบางคนไม่กล้าแสดงออกในกลุ่มใหญ่ และในกลุ่มใหญ่นั้นโอกาสที่ผู้เรียนจะมีส่วนร่วมโดยทั่วถึงกันนั้นมีน้อย ดังนั้นการจัดกิจกรรมโดยแบ่งเป็นกลุ่มย่อย จะช่วยให้ผู้เรียนได้เกิดการเรียนรู้เนื่องจากการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของกลุ่มได้มากกว่า

จากกิจกรรมที่ใช้ในกิจกรรมกลุ่มที่กล่าวมา สรุปได้ว่า กิจกรรมที่ใช้ในกิจกรรมกลุ่มมีหลายกิจกรรมด้วยกัน เช่น เกม บทบาท สมมติ กรณีตัวอย่าง สถานการณ์จำลอง ละคร และกลุ่มย่อยซึ่งกิจกรรมทั้งหมดที่ใช้ในกิจกรรมกลุ่ม จะช่วยส่งเสริมให้เด็กมีพัฒนาด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา รู้จักวิเคราะห์ มีเหตุผล และเกิดประสบการณ์ตรง เป็นต้น

บทบาทผู้นำในการจัดกิจกรรมกลุ่ม

กลุ่มโดยทั่วไปจะต้องประกอบด้วยผู้นำและสมาชิกกลุ่ม ซึ่งทั้งสองฝ่ายจะต้องร่วมมือกันเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของกลุ่มที่กำหนดไว้ มีผู้ที่กล่าวถึงบทบาทหน้าที่ของผู้นำกลุ่มและสมาชิกกลุ่มดังนี้

ทิตินา แชมมณี และคณะ (2545, หน้า 16-17) กล่าวว่า ในการศึกษาการทำงานเป็นกลุ่มหรือทำงานเป็นทีมนั้น จะจำแนกบทบาทของผู้นำออกเป็น 2 ประเภท คือ

1) บทบาทเกี่ยวกับการทำงาน ได้แก่ บทบาทของผู้นำในการที่จะนำกลุ่มให้สามารถทำงานให้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมาย

2) บทบาทเกี่ยวกับกลุ่ม คือ บทบาทผู้นำในการช่วยให้กลุ่มมีกำลังใจ มีความพึงพอใจที่จะทำงานร่วมกัน เป็นอันหนึ่งอันเดียวไม่แตกแยกกัน

1. บทบาทของผู้นำเกี่ยวกับการทำงาน ได้แก่

1.1 ทำความเข้าใจในจุดมุ่งหมายของการทำงาน และช่วยให้ผู้ร่วมงานเข้าใจตรงกัน

1.2 วางแผนงานและขั้นตอนการทำงานร่วมกันของผู้ร่วมงาน

1.3 แบ่งงานและมอบหมายงานอย่างเหมาะสม

1.4 ริเริ่มความคิดใหม่ให้กับกลุ่ม หรือกระตุ้นกลุ่มให้ริเริ่มความคิดใหม่ๆ

1.5 แสวงหาข้อมูล ความคิดเห็นหรือให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการทำงาน

1.6 ช่วยให้สมาชิกมีความเข้าใจตรงกันในข้อมูลหรือประเด็นต่างๆ ที่จำเป็นต่อการบรรลุผลสำเร็จของงาน

1.7 ประสานความคิดเห็นของผู้ร่วมงาน ให้เกิดประโยชน์ต่อการบรรลุเป้าหมายของงาน

1.8 ช่วยขจัดปัญหาต่างๆ ที่เป็นอุปสรรคต่อการทำงานให้บรรลุเป้าหมาย

1.9 ติดตาม ประเมินผลงาน และสรุปผลงานเป็นระยะๆ และแจ้งให้ผู้ร่วมงาน

รับทราบ

1.10 ควบคุมมาตรฐานผลงานของกลุ่มหรือทีมงาน

1.11 ประเมินผลงาน ปรับปรุงงาน

บทบาทต่างๆ ดังกล่าวข้างต้น ล้วนเป็นบทบาทที่จำเป็นในการที่จะช่วยให้งานบรรลุเป้าหมายและเป็นผลสำเร็จตามจุดประสงค์ที่ต้องการ

2. บทบาทเกี่ยวกับการรวมกลุ่ม ได้แก่

2.1 การจัดระเบียบและควบคุมระเบียบของกลุ่ม บทบาทนี้เป็นบทบาทที่ช่วยให้ทุกคนมีโอกาสทัดเทียมกันในการแสดงความคิดเห็น และช่วยให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างเรียบร้อย ไม่ซุหลุมขุนวอย เพราะมีระเบียบควบคุมไว้ ทำให้กลุ่มสามารถดำเนินการได้อย่างราบรื่นไม่แตกแยก

2.2 ดูแลเอาใจใส่สมาชิกในกลุ่มให้มีโอกาสแสดงความคิดเห็น หรือแสดงความสามารถอย่างทั่วถึง บทบาทนี้ช่วยให้ทุกคนมีความรู้สึกว่ามีคุณค่า มีประโยชน์ต่อกลุ่มทำให้เกิดความรู้สึกว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มและต้องการทำงานร่วมกับกลุ่ม

2.3 รับฟังและพิจารณาความคิดเห็นของสมาชิกกลุ่มอย่างทั่วถึง การที่ผู้นำรับฟังความคิดเห็นของสมาชิกและนำสิ่งที่ฟังมาพิจารณา ไม่ละทิ้งไปเฉยๆ จะทำให้สมาชิกผู้ร่วมงานมีความรู้สึกภูมิใจและพอใจ ทำให้เกิดแรงจูงใจที่จะช่วยกลุ่มต่อไปอีก

2.4 ช่วยทำความเข้าใจให้แก่กลุ่ม ในการทำงานกลุ่มมักประสบปัญหาความเข้าใจไม่ตรงกันในเรื่องความหมาย ความเข้าใจไม่ตรงกันนี้อาจเป็นสาเหตุทำให้สมาชิกเกิดความขุ่นข้องหมองใจกันและแตกแยกกันได้ ผู้นำจึงจำเป็นต้องคอยสังเกตและช่วยเหลือกลุ่มตามความเหมาะสม

2.5 สร้างบรรยากาศที่อบอุ่นและเป็นมิตรให้เกิดขึ้นในกลุ่ม บรรยากาศที่ดีเป็นมิตร

เป็นกันเองปลอดภัยจากความกลัว ปลอดภัยจากความรู้สึกว่าจะถูกตัดสินหรือถูกมองไปในทางที่ไม่ถูกไม่ควร บรรยายภาคในลักษณะนี้ จะช่วยให้สมาชิกกลุ่มเกิดความรู้สึกสบายใจและทำงานตามความสามารถของตนได้อย่างเต็มที่

2.6. ขจัดหรือลดความขัดแย้งต่างๆ ในกลุ่ม ความขัดแย้งเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้กลุ่มเกิดแตกแยก หากผู้นำไม่สามารถที่จะช่วยในเรื่องนี้ได้ พลังจากความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในกลุ่มก็จะลดน้อยลงไป จนอาจเป็นผลให้กลุ่มไม่สามารถรวมตัวกันจนงานบรรลุผลสำเร็จได้

บทบาทดังกล่าวข้างต้น มีความสำคัญต่อการดำรงอยู่ของกลุ่มเพื่อทำให้กลุ่มบรรลุผลสำเร็จได้

ประโยชน์ของกิจกรรมกลุ่ม

บุหงา วชิระศักดิ์มิ่งคล (2547, หน้า 25-27) กล่าวว่า หลังเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มประเภทต่าง ๆ แล้ว นอกจากจะทำให้ผลงานตามจุดมุ่งหมายของกลุ่มชนิดนั้น ๆ แล้ว ยังมีผลทำให้บุคคลที่เป็นสมาชิกกลุ่มมีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้นและมีประโยชน์ต่อผู้บริการแนะแนว โรงเรียน และชุมชนอีกด้วย ดังรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. ประโยชน์ต่อสมาชิกกลุ่ม การเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มจะมีผลให้นักเรียนได้รับการตอบสนองของความต้องการทางสังคม อาทิเช่น ความต้องการที่จะเป็นส่วนหนึ่งของหมู่คณะ ความต้องการยอมรับจากกลุ่ม เป็นต้น ทั้งยังก่อให้เกิดการพัฒนาการในด้านต่าง ๆ คือ

1.1 พัฒนาด้านสติปัญญา บุคคลจะได้เรียนรู้และเข้าใจธรรมชาติของมนุษย์ ธรรมชาติของกลุ่ม การจัดการกับกลุ่ม และสร้างความสัมพันธ์กับเพื่อนรวมทั้งการเรียนรู้ประสบการณ์ต่าง ๆ จากสมาชิกกลุ่มมากขึ้น เรียนรู้ขอบข่ายการเรียนรู้ ขบวนการแก้ปัญหา การตัดสินใจ อันจะเป็นประโยชน์ในการนำมาใช้ในชีวิตประจำวันได้เป็นอย่างดี

1.2 พัฒนาด้านทักษะ สมาชิกจะมีโอกาสฝึกทักษะต่าง ๆ ได้แก่

1.2.1 ทักษะทางสังคม เป็นทักษะที่ช่วยให้บุคคลอยู่ร่วมกันและทำงานกับผู้อื่นได้อย่างราบรื่น เช่น ทักษะการเป็นผู้ให้และผู้รับ การปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อม การควบคุมตนเอง การยอมรับความสามารถของตนเองและผู้อื่น การรับผิดชอบต่อหน้าที่ การรู้จักสิทธิของตนเองละผู้อื่น

1.2.2 ทักษะในการศึกษาค้นคว้า เป็นทักษะในการค้นคว้าหาความรู้ เช่น ทักษะในการเก็บรวบรวมข้อมูล การพูด การฟัง การอ่าน และการรายงาน

1.2.3 ทักษะทางปัญญา ได้แก่ ทักษะในการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า การวิพากษ์วิจารณ์ การคิดริเริ่มสร้างสรรค์ การคิดอย่างมีเหตุผล เป็นต้น

1.2.4 ทักษะในการทำงานกลุ่ม เป็นทักษะในการทำงานร่วมกับผู้อื่น เช่น ทักษะในการวางแผนงาน การแสดงความคิดเห็นด้วยการอภิปราย การยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น

1.3. พัฒนาทางด้านเจตคติ มีการเปลี่ยนแปลงเจตคติต่อตนเอง และต่อผู้อื่นไปในทางที่สร้างสรรค์ กล่าวคือ มีการยอมรับตนเองและยอมรับผู้อื่นมากขึ้น ลดการใช้อำนาจการสั่งสอนและการควบคุมผู้อื่นลง พอใจกับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของกลุ่มมากขึ้น เป็นต้น

2. ประโยชน์ต่อผู้แนะแนวหรือผู้นำกลุ่ม ในฐานะผู้บริการแนะแนวซึ่งต้องจัดบริการให้กับนักเรียนเพื่อส่งเสริมและพัฒนา เพื่อป้องกันปัญหา เพื่อแก้ปัญหาให้กับนักเรียน เพื่อให้บริการนักเรียนเป็นกลุ่มเพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายดังกล่าว

กาญจนา ไชยพันธุ์ (2549, หน้า 9-11) กล่าวถึงประโยชน์ของกระบวนการกลุ่มหรือกิจกรรมกลุ่มว่ามีดังนี้

1. ช่วยพัฒนาในตัวบุคคลมีดังนี้

1.1 กิจกรรมกลุ่มช่วยสนองความต้องการของบุคคลได้ โดยสนองความต้องการขั้นพื้นฐานทั้งร่างกายและจิตใจ เช่น ความต้องการเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม ความปลอดภัย และความต้องการเป็นที่ยอมรับจากกลุ่ม

1.2 กิจกรรมกลุ่มช่วยสร้างและพัฒนาการทางด้านอารมณ์และสังคม โดยฝึกให้สมาชิกของกลุ่มรู้จักเก็บอารมณ์ การแสดงอารมณ์ให้ถูกต้องและสมเหตุผล รู้จักการพูดคุย ทักทาย รวมทั้งการแสดงออกตามกาลเทศะ การแสดงสัมพันธ์ภาพกับสมาชิกคนอื่นๆ ของกลุ่ม

1.3 กิจกรรมกลุ่มช่วยพัฒนาด้านทัศนคติ ความสนใจและความสามารถ เมื่อบุคคลอยู่คนเดียวหรืออยู่นอกกลุ่ม อาจมีทัศนคติที่ไม่ชอบบางสิ่งบางอย่าง เช่น ไม่ชอบคบคนมากมาย ไม่ชอบฟังผู้อื่น ฯลฯ แต่เมื่อมาอยู่ในกลุ่มต้องระงับสิ่งที่ไม่ชอบ รู้จักฟังผู้อื่น ชื่นชมสิ่งที่คนอื่นที่ดีๆ ของผู้อื่น สิ่งเหล่านี้ทำให้เกิดการพัฒนาด้านทัศนคติขึ้น นอกจากนี้บุคคลอาจสนใจที่จะเล่นละคร แต่ไม่มีโอกาสได้เล่นเมื่อมาเข้ากลุ่ม กลุ่มอาจให้เขาได้แสดงละครเพื่อให้สมาชิกดู ก็เป็นการสนับสนุนและพัฒนาความสนใจของบุคคลอีกด้วย

1.4 กิจกรรมกลุ่มช่วยพัฒนาคุณค่าด้านอาชีพ ผู้บริหารบางคนไม่กล้าจะตัดสินใจ ไม่กล้าจะแสดงความคิดเห็น ไม่กล้าพูด หรือไม่กล้าแสดงออก แต่เมื่อมาอยู่ในกลุ่ม กลุ่มจะมีกิจกรรมฝึกการกล้าแสดงออก ฝึกความเป็นผู้นำ และฝึกการกล้าตัดสินใจซึ่งทำให้ผู้บริหารได้ฝึกสิ่งเหล่านี้ซึ่งนำไปใช้เป็นประโยชน์ในงานหรือวิชาชีพของเขา

1.5 กิจกรรมกลุ่มช่วยพัฒนาด้านความรู้และทักษะต่างๆ ในการเข้าร่วมกลุ่ม สมาชิกต้องให้ความร่วมมือในการเคารพกฎเกณฑ์ของกลุ่ม ต้องให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรมกลุ่ม เช่น การเป็นผู้รู้จักฟัง รู้จักให้ข้อมูลต่างๆ แก่สมาชิก ในการฟังนี้เองทำให้เกิดความรู้ที่เพิ่มขึ้น ได้ความรู้จากผู้อื่น พัฒนาขึ้นจากสิ่งที่ตนได้รู้อยู่ ได้ร่วมกันพัฒนาทักษะในการร่วมทำกิจกรรมต่างๆ ได้ฝึกทำตามกลุ่ม สิ่งเหล่านี้จะเห็นได้ว่าล้วนมีประโยชน์แก่สมาชิกทั้งสิ้น

2. กิจกรรมกลุ่มมีคุณค่าในการวินิจฉัย เช่น เมื่อเราให้สมาชิกในกลุ่มมาเป็นผู้นำ ถ้าสมาชิกเกิดประหม่า ไม่กล้าพูด ไม่กล้าแสดงออก ผู้ดำเนินการก็วินิจฉัยได้ว่า เขาอายและไม่สามารถปรับตัวได้ ดังนั้นต้องหาวิธีการโดยใช้กิจกรรมทำให้เขาได้พัฒนาตนเองได้

3. กิจกรรมกลุ่มมีคุณค่าในการบำบัด ในวงการแพทย์ได้นำเอากิจกรรมกลุ่มมาใช้บำบัดผู้ป่วยทางจิตโดยเรียกว่า “จิตบำบัด” (Group Psychotherapy) ซึ่งซิกมันด์ ฟรอยด์ (Sigmund Freud) ได้เป็นผู้ริเริ่มนำวิธีจิตบำบัดหมู่ไปใช้แก่ผู้ป่วยทางจิตที่สถาบัน Tavistock Institute of Human Relation ในประเทศอังกฤษ ซึ่งต่อมาได้มีผู้นำวิธีการทางจิตบำบัดหมู่ไปใช้กับบุคคลปกติที่ไม่มีความผิดปกติทางจิตใจในวงการต่างๆ เช่น วงการธุรกิจ วงการทหาร โรงงานอุตสาหกรรม และชุมชนในสังคมต่างๆ

4. กิจกรรมกลุ่มมีคุณค่าในวงการศึกษา กิจกรรมกลุ่มเริ่มต้นเข้ามามีบทบาทในวงการศึกษ โดย จอห์น ดิวอี้ (John Dewey) จากคำพูดของเขาที่ว่า การเรียนรู้โดยการให้เด็กได้ลงมือทำ (Learning by Doing) จึงกลายมาเป็นหลักการในวงการการศึกษาที่เน้นการรวมกลุ่มเพื่อการเรียนรู้ การรวมกลุ่มเพื่อทำงานและการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร

จากข้อความที่กล่าวมาข้างต้นพอสรุปได้ว่าประโยชน์ของกิจกรรมกลุ่มสามารถช่วยให้สมาชิกได้พัฒนาตนเองและเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง รวมทั้งเกิดการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมไปในทางที่เหมาะสมจากประสบการณ์ตรงและสิ่งแวดล้อมที่ตนเองได้รับ พร้อมทั้งเกิดความสัมพันธ์ที่ดีกับบุคคลอื่นและสามารถอยู่ร่วมกันกับคนอื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข

เอกสารที่เกี่ยวข้องกับความมีน้ำใจ

ความหมายของความมีน้ำใจ

ราชบัณฑิตยสถาน (2525, หน้า 435) ได้ให้ความหมายของคำว่า “ น้ำใจ ” ไว้ในหนังสือพจนานุกรม ว่าหมายถึง ใจจริง เช่น เห็นน้ำใจ นิสัยใจคอ น้ำใจพอ น้ำใจแม่ น้ำใจชาย น้ำใจหญิง

กระทรวงศึกษาธิการ (2527, หน้า 274) ได้ระบุความหมายของ “ น้ำใจ ” ไว้ว่า ความมีน้ำใจ หมายถึง

1. จิตใจอันแท้จริง เช่น ฉันเพิ่งเห็นน้ำใจของเขาวันนี้แหละ
2. ความเอื้อเฟื้อ เช่น เขามีน้ำใจช่วยฉันถือของ

พระเทพวิมลโมลี (2528, หน้า 42 – 44) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของคุณธรรมด้านความเสียสละไว้ดังนี้ ธรรมดาผู้ที่อยู่ในสังคมจะต้องเป็นคนรู้จักเสียสละในคราวที่ควรเสียสละ จะต้องเป็นคน รู้จักสละให้ปันสิ่งของของตนแก่คนที่ควรปัน ซึ่งเป็นการแสดงน้ำใจเพื่อผูกไมตรี เพราะยังมี คำพังเพยว่า “ บิรवारมาเพราะมีน้ำใจ บิรวารหนีเพราะน้ำใจลด บิรवारหมดเพราะน้ำใจแห้ง ”

พระเผด็จ ทัดตชีโว (2531, หน้า 59 - 61) ได้ให้ความหมายของความมีน้ำใจในทางโลกและทางธรรม ไว้ดังนี้

ในทางโลก ความมีน้ำใจ หมายถึง พอจะช่วยอะไรใครก็ช่วยไปเถอะ อย่าหวงแรง ธรรมชาติของคนนั้นแปลก ยิ่งออกแรงก็ยิ่งได้แรง ถ้าไม่อย่างนั้นแลเวนักก็พาเขาจะวิ่งกันไปทำไม โลกิตที่บริจาคไปย่อมทำให้เกิดโลกิตใหม่ขึ้นมาแทน และมีคุณภาพสูงกว่าเดิม ถ้าเราแล้งน้ำใจ หวงแรง กลัวเหงื่อออก ระวังเถอะ ถ้าเหงื่อไม่ออกแล้วมันจะตกใน วันดีคืนดีก็จะทะลักออกมาเอง แต่ออกมาทางตากลายเป็นน้ำตา เพราะเหตุว่าถึงคราวที่เราต้องการความช่วยเหลือจากคนอื่น ก็ไม่มีใครเขาให้ความช่วยเหลือ ถ้าสามารถช่วยได้ก็จะช่วยไป ไม่ว่าจะช่วยด้วยแรงกาย แรงใจหรือแรงทรัพย์ของเรา แต่อย่าช่วยเสียจนกระทั่งตัวเองต้องพลอยเดือดร้อนไปด้วย

ในทางธรรม ความมีน้ำใจ หมายถึง เป็นผู้มีความกตัญญูรู้คุณ ใครมีอุปการะก็ต้องหาทางไปตอบแทนพระคุณท่าน นอกจากตอบแทนผู้มีพระคุณแล้วก็บำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคมในโอกาสอันควร อย่างนี้จึงเรียกว่าเป็นผู้ไม่แล้งน้ำใจต่อศาสนาและสังคม

กนก จันทรขจร (2533, หน้า 728) ได้ให้ความหมาย “น้ำใจ” ว่าเป็น อุปนิสัยใจคอแท้ ๆ ของคนที่รู้จักระลึกรู้ถึงผู้อื่น เรียกว่า มีน้ำใจ ส่วนผู้ที่มุ่งคิดแต่เฉพาะตนเองเป็นที่ตั้ง ไม่รู้จักระลึกรู้ถึงผู้อื่นบ้าง เรียกว่า ไม่มีน้ำใจ หรือขาดน้ำใจ ผู้ที่มีน้ำใจนั้นเป็นผู้ที่เห็นอกเห็นใจผู้อื่น เห็นผู้อื่นได้รับความทุกข์ ความเดือดร้อน ต้องการความช่วยเหลือ ก็รับเป็นภาระให้โดยไม่หวังผลตอบแทน เช่น ลูกให้ที่นั่งแก่เด็ก สตรี คนชรา บนรถประจำทาง เป็นต้น ตามชนบทชาวบ้านจะช่วยงานกันที่เรียกว่า “ลงแขก” เป็นบ่อเกิดของความรักสมัครสมานสามัคคีกัน คนมีน้ำใจย่อมมีคุณธรรม มีจิตสำนึกในความเมตตากรุณาเป็นพื้นฐานที่จะช่วยเหลือเกื้อกูล โดยไม่หวังผลตอบแทน

วุฒิสวัสดิ์ สวัสดิวัฒน์ (2534, หน้า 38) ได้กล่าวว่า ผู้มีน้ำใจคือ ผู้ที่พร้อมจะเอื้ออารีต่อผู้อื่นโดยไม่ต้องรอให้เขาออกปาก เป็นผู้ที่เข้าใจปัญหา ความปรารถนา ความขาดแคลน ความทุกข์ระทมขมขื่นของผู้อื่น และการช่วยเหลือจะเป็นไปด้วยเหตุผล แต่ก็มีใจเต็มใจ เต็มไปด้วยความปรารถนาดี รวมทั้งการให้กำลังใจ ให้แรงบันดาลใจ และไม่ตรีจิตมิตรภาพ

พรรณราย ทรัพย์ประภา (2536, หน้า 57) ที่กล่าวว่า ความมีน้ำใจ คือ ส่วนที่มีเมตตากรุณาชอบช่วยเหลือผู้อื่น ปกป้องคุ้มครองผู้อื่น หรือมีความเห็นอกเห็นใจ มีน้ำใจดีต่อผู้อื่น เช่นเดียวกับ พ่อแม่แสดงต่อลูกผู้บังคับบัญชาที่มีลักษณะเช่นนี้เด่นชัด ก็มีความเมตตาปราณีต่อลูกน้อง ผู้ให้บริการ ถ้ามีลักษณะ เช่นนี้ก็จะเต็มใจที่จะให้บริการอย่างเต็มที่ เพื่อช่วยเหลือผู้มารับบริการ

เอษณีย์ ฉัตรวิทยานนท์ (2537, หน้า 47) กล่าวว่า ความมีน้ำใจ หมายถึง การแสดงออกทางอารมณ์ และความรู้สึกหรือปฏิกิริยาตอบสนองที่มีต่อผู้อื่น อันเป็นลักษณะทางจิตใจ ในด้านการให้ความช่วยเหลือในเวลาที่มีเรื่องเดือดร้อน ยกโทษให้เมื่อทำผิด มีเมตตา กรุณาแก่ผู้ที่ด้อยโอกาสและการกระทำเช่นนี้จะเต็มไปด้วยความปรารถนาดี รวมทั้งการให้กำลังใจ ให้แรงบันดาลใจ และไม่ตรีจิตมิตรภาพที่ไม่หวังผลตอบแทน

เตือนใจ พรหมมีและคณะ (2551, หน้า 41) กล่าวว่า ความมีน้ำใจ หมายถึง การแสดงออกถึงการเสียสละ การละความเห็นแก่ตัว การให้ปันแก่คนที่ควรให้ด้วยกำลังกาย กำลังทรัพย์ กำลังสติปัญญา ยอมสละประโยชน์ส่วนตัว เพื่อประโยชน์ของส่วนรวม คนมีน้ำใจ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ช่วยเหลือเกื้อกูลผู้อื่นโดยไม่หวังผลตอบแทนจะได้ความดีตอบสนอง เป็นผู้ที่เห็นอกเห็นใจผู้อื่น คนมีน้ำใจย่อมมีคุณธรรม มีจิตสำนึกในความเมตตา กรุณา เป็นพื้นฐานที่ช่วยเหลือเกื้อกูลโดยไม่หวังผลตอบแทน

จากความหมายข้างต้นของความมีน้ำใจ สรุปได้ว่า ความมีน้ำใจ หมายถึง พฤติกรรมที่แสดงถึงความรู้สึกเห็นใจ ปรารถนาดี เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และให้ความช่วยเหลือผู้อื่น ในขณะที่เดือดร้อนด้วยความเต็มอกเต็มใจ โดยไม่หวังผลตอบแทน

แนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับความมีน้ำใจ

ทินกร ชาตกุล (2534, หน้า 27-32) ได้เขียนบทความเรื่อง “เก่งกาจ แต่ขาดน้ำใจ...ก็ไปไม่รอด” ได้กล่าวถึงความมีน้ำใจว่า เป็นโอกาสชนิดหนึ่งที่มีคุณวิเศษสามารถทำให้สังคมหรือมนุษยชาติร่มเย็นเป็นสุขได้ ถ้ามีน้ำใจต่อกัน โดยเฉพาะคนไทยเรานับถือกันนักเชื่อว่าเรื่องของน้ำใจเป็นเรื่องสำคัญ ถึงได้มีการกล่าวเปรียบเทียบกับคตินิยม มีนิทานตำนานขานเล่ากันมากมายในเรื่องของการมีน้ำใจไว้อย่างพรรณนาได้ไม่หมดทีเดียว โบราณกล่าวไว้เกี่ยวกับหญิงงามต้องมีเรือนสาม น้ำสี่ ในสี่น้ำมีน้ำใจเป็นหนึ่งทีเดียวและมีการสอนให้ศึกษาน้ำใจกันว่า ในคนนั้นลึกไม่มีใครรู้ง่าย ๆ ดังสุนทรภู่กล่าวไว้ว่า

“แล้วสอนว่าอย่าไว้ใจมนุษย์ มันแสนสุดลึกล้ำเหนือกำหนด
ถึงเถาวัลย์พันเกี่ยวที่เลี้ยวลด ก็ไม่คดเหมือนหนึ่งในน้ำใจคน ”

ทำนองเดียวกับที่ว่า “จิตมนุษย์นี้ไซ้รู้ ยากแท้หยั่งถึง” หรือ “ปากปราศรัย น้ำใจเชือดคอ” ฟังดูแล้ว น่ากลัว แต่ก็อย่างนี้จริง ๆ โลกจึงได้วุ่นวายอยู่ทุกวัน ดังนั้นการมีน้ำใจจึงเป็นสิ่งสำคัญที่ทุกคนเรียกร้องให้สร้างบรรยากาศของการมีน้ำใจ ให้แก่กันและกันเพื่อความร่มเย็นเป็นสุข โทษของการไร้น้ำใจ หากได้เกิดเฉพาะสังคมรอบข้างเท่านั้นในบางรายถึงกับทำลายตนเองมีจิตใจคับแคบ แม้ว่าจะเป็นคนเก่ง คนดีมีวิชาอย่างไรก็จะอยู่ร่วมกับสังคมไทยได้ยาก ผู้ที่มีจิตใจริษยาเร่าร้อนอยู่ในใจ เพลิงแห่งโลภะ โทสะ และโมหะย่อมจะเผาผลาญความรู้สึกรู้สึกนึกคิด ให้กลายเป็นคนไร้ปัญญา ไม่สามารถเอาตัวรอดได้

สุพัทธา สุภาพ (2534, หน้า 11) กล่าวถึง การแสดงน้ำใจไมตรีหรือความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ต่อผู้อื่นไม่เห็นแก่ตัวเป็นใหญ่ เช่น ชื่นชมเมตตากรุณาให้เด็ก คนชรา สตรีมีครรภ์ (ถ้านักเรียนมีที่นั่งอยู่แล้ว) หรือญาติพี่น้องคนที่ทุกขร้อน เราก็ควรช่วยเหลือเกื้อกูลตามสมควร หรือเพื่อจัดงานไม่ทัน เราก็ให้เพื่อนไปจดบ้าง เป็นต้น โดยเฉพาะคนในชนบทจะมีน้ำใจไมตรี หรือมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความเอื้ออาทร แต่กับคนแปลกหน้าที่ไม่รู้จักก็ตาม ชาวชนบทจะให้การเลี้ยงดูเพื่อเป็นการแสดงน้ำใจ แม้บางคนจะยากจน ก็ยังมีจิตใจเอื้อเฟื้อโดยเฉพาะการตักบาตรทำบุญทำทานแก่ศาสนาชาวชนบทจะทำกันมากซึ่งค่านิยมนี้มีมาแต่เดิม เนื่องจากมีอาชีพในการเกษตรตลอดจนที่ดินในสมัยก่อนอุดมสมบูรณ์ในน้ำมีปลา ในนามีข้าว การทำนาก็ช่วยกันทำ เช่น การลงแขกเกี่ยวข้าว โกงจุก บวชนาค ระหว่างที่ช่วยแรงกันก็มีการเลี้ยงกัน ถอดคิดที่ว่า “ตาเขา ตาเรา” เราช่วยเขาเลี้ยง พอตาเรามีสงานอะไรเขาก็มาช่วยเรา เราก็ต้องเลี้ยงเขา เพราะชาวนาอยู่กันแบบใกล้ชิดสนิทสนม ทุกคนรู้จักกันหมดการพึ่งพาอาศัยกันจึงมีมาก

วุฒิสวัสดิ์ สวัสดิวัฒน์ (2534, หน้า 38) กล่าวว่า “คุณธรรม” ประการหนึ่งที่ผู้บริหารหรือนักธุรกิจรวมทั้งมนุษย์ทุกคน จะต้องระลึกถึงเสมอ คือ ความมีน้ำใจ ผู้ที่มีน้ำใจจะก่อให้เกิดความเบิกบาน และอบอุ่นแก่ผู้รับ ผู้มีน้ำใจนั้น แม้บางครั้งจะมีภาระมากมีเวลาน้อย แต่ก็ยังเจียดเวลาที่จะรับฟังปัญหาของผู้อื่น และเต็มที่จะให้ความอนุเคราะห์ช่วยเหลือเท่าที่ตนเองจะให้ได้รวมทั้งการให้ข้อคิดด้วยความปรารถนาดี ผู้มีน้ำใจอยากช่วยผู้อื่นด้วยความตั้งใจ มีความสุขกับการเป็นผู้ให้ และเป็นผู้ที่ทำให้บุคคลอื่นมีความสุข ผู้มีน้ำใจทำให้โลกนี้น่าอยู่ เพราะเป็นผู้ให้ความรัก ความเมตตา ความกรุณา และไมตรีจิตจากหัวใจ ดังนั้นไม่ว่าเราจะอยู่ในฐานะใด ประกอบอาชีพใดจะเป็นนักธุรกิจหรือไม่ก็ตามพื้นฐานความเป็นมนุษย์คือน้ำใจจะต้องเป็นหลักการสำคัญในการดำรงชีวิต และประกอบกิจการ การสอนตนเองและฝึกตนเองให้มีน้ำใจ จึงเป็นสิ่งสวยงาม น่ารัก น่านิยม เพราะผู้ที่มีน้ำใจย่อมไม่ขาดแคลน ไม่อับจนตรงกันข้ามเป็นผู้ที่จะพบกับหนทางของความสุข ความเจริญทุก ๆ ด้าน

สมิต อาชนวจกุล (2535, หน้า 131-134) กล่าวถึง ความมีน้ำใจไว้ว่า เป็นเรื่องที่ไม่จำเป็นต้องใช้จ่ายเงินทองอะไรมากมาย เราอาจแสดงออกซึ่งความมีเมตตากรุณาต่อเพื่อนร่วมโลก โดยการช่วยเหลือเล็กๆ น้อยๆ ก็เป็นการแสดงน้ำใจได้ อาทิ การขึ้นรถโดยสารประจำทาง วัฒนธรรมดั้งเดิมจะสอนให้สุภาพบุรุษต้องเสียสละที่นั่งให้แก่สตรี เด็ก และคนชรา นี่ก็นับว่าเป็นการแสดงน้ำใจ หากเราไปเที่ยวในชนบทแถบเหนือ หรืออีสาน จะพบว่าชาวบ้านมีน้ำใจ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่เชื้อเชิญให้เราช่วยรับประทานอาหาร เมื่อถึงเวลาอาหารในแต่ละมื้อหรือเมื่อเขาทำอาหารได้มากก็จะแบ่งให้บ้านอื่น ๆ ในหมู่บ้านนั้น ๆ เป็นการแสดงความมีน้ำใจต่อกัน การแสดงความมีน้ำใจจึงไม่ใช่วัดกัน ได้ด้วยความมีเงิน บางคนมีเงินมากแต่อาจล้งน้ำใจก็ได้ บางคนเป็นเศรษฐี แต่ตระหนี่ถี่เหนียว ไม่ยอมสละเงินโดยไม่ได้รับผลประโยชน์ตอบแทน ความมีน้ำใจนั้นตรงกันข้ามกับความอิจฉาริษยาคนอื่นย่อมปรารถนาจะให้ผู้อื่นได้ดีกว่าเราเกิดความวิตติด้วยประการต่าง ๆ แต่คนที่มีน้ำใจ เมื่อคนอื่นได้ดีกว่าจะมีมุทิตาจิตแสดงความยินดีด้วยความจริงใจ ความมีน้ำใจยังตรงข้ามกับความเห็นแก่ตัว ผู้ที่มีน้ำใจจะนึกถึงผู้อื่นและจะพยายามช่วยผู้อื่นที่ต่ำต้อยกว่าตัวเองขณะที่คนเห็นแก่ตัวมักจะคิดแต่ประโยชน์ส่วนตัวมาก่อน กล่าวกันว่าท่านมหาตมะคานธี ผู้นำชาวอินเดียนั้น ใช้เวลาไปในการแสดงความมีน้ำใจโดยการไปช่วยชาวบ้านที่ยากจนสร้างบ้านโดยลงมือด้วยตนเอง จนมีหลายคนที่ไม่เข้าใจคิดว่าคานธี ใช้เวลาสิ้นเปลืองไปโดยไม่ได้รับประโยชน์ไม่คุ้มค่า เขาไม่เข้าใจว่านั่นเป็นการแสดงความมีน้ำใจของผู้นำประเทศที่มีต่อราษฎรผู้ยากไร้ ซึ่งผลสะท้อนมีให้เห็นทันทีว่าชาวอินเดียนทุกหมู่เหล่าให้ความรักและศรัทธาต่อคานธี ประหนึ่งเป็นเทพเจ้าจุติลงมาเกิดในโลกนี้มนุษย์ที่ประสบความสำเร็จในการดำรงชีวิตถ้าหากล้งน้ำใจเสียเพียงอย่างเดียว เขาย่อมเป็นคนที่ขาดคุณค่าต่อสังคมที่เขาอยู่นั้น

การฝึกตนเองให้เป็นคนมีน้ำใจกระทำดังนี้ (สมิต อาชนวจกุล.2535, หน้า 135)

1. คิดถึงหัวอกคนอื่น และแสดงต่อผู้อื่นเหมือนที่เราต้องการให้ผู้อื่นแสดงต่อเราจนทำดีต่อคนอื่นโดยไม่หวังผลตอบแทนว่าความดีนั้นจะเป็นเพียงเล็กน้อยหรือสิ่งที่ยิ่งใหญ่ก็ตาม
2. จงคิดถึงการให้มากกว่าการได้รับ
 - เมื่อไปเที่ยวในที่ไกลหรือใกล้ก็ตาม ควรมีของฝากมาถึงคนที่เรารู้จัก และญาติมิตรของเรา อันเป็นการแสดงความมีน้ำใจต่อกัน โดยไม่จำเป็นว่าจะต้องใช้จ่ายเงินมากมาย
 - จงเสียสละกำลังทรัพย์ สติปัญญา กำลังกายและเวลาให้แก่ผู้เดือดร้อนที่ต้องการพึ่งพาอาศัยเรา โดยเป็นการกระทำที่ไม่หวังผลตอบแทน
 - จงมีนิสัยเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เจือจานต่อเพื่อนบ้าน เช่น ไปร่วมงานพิธีต่าง ๆ ไปงานแต่งงาน ไปงานศพ หรืองานอื่น ๆ

- จงให้ความรักแก่คนอื่น ๆ และช่วยเหลือเขาเมื่อเขาขอร้อง หรือเราเห็นว่าเขากำลังต้องการความช่วยเหลือจากเรา

พรรณราย ทพยะประภา (2536, หน้า 57) กล่าวถึง การแสดงความมีน้ำใจ และความเอาใจใส่เล็ก ๆ น้อย ๆ ต่อผู้ได้บังคับบัญชานี้แหละมีความสำคัญยิ่งยวด ซึ่งไม่น่าจะมองข้าม ถ้าผู้ได้บังคับบัญชาของเขาหายหน้าหายตาไปเพราะเจ็บป่วยเมื่อเขากลับมาแล้วก็ควรสอบถามเกี่ยวกับสุขภาพของเขาบ้าง ถ้าเขาขอลาไปเพื่อเยี่ยมภรรยาที่เจ็บป่วย ก็ควรให้ความสำคัญในการลาของเขาและสอบถามเกี่ยวกับสุขภาพของเธอด้วย หรือส่งดอกไม้ ผลไม้ไปเยี่ยม การถามนั้นกินเวลาไม่นานนัก แต่ถือว่าเป็นการแสดงความมีน้ำใจของเราเองที่มีต่อเขา ซึ่งมีความหมายอย่างยิ่งต่อจิตใจของผู้คน

สรุป การมีน้ำใจของคนเป็นสิ่งที่มนุษย์ทุกคนควรมีเพราะเป็นปัจจัยพื้นฐานในการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข เช่น การพูดจาอ่อนหวานใส่ใจกับคนรอบข้าง ช่วยเหลือผู้ที่ด้อยกว่าหรือผู้ขาดแคลน และยิ่งนับเป็นเสน่ห์อย่างหนึ่งของคนเรา

องค์ประกอบของความมีน้ำใจ

โยธิน ศันสนยุทธ์ และจุมพล พูลภัทรชีวิน (2529, หน้า 66) กล่าวถึง พฤติกรรมของความมีน้ำใจว่าประกอบด้วย พฤติกรรมให้ความเอาใจใส่ทั้งหลาย ได้แก่ พฤติกรรมการให้ความช่วยเหลือการให้ความสนใจ และการให้ความรัก

เฟด็จ ทัดตชีโว (2531, หน้า 31) กล่าวว่า คุณสมบัติของคนดีที่คนทั้งหลายต้องการสามารถจัดคุณลักษณะไว้หลายกลุ่มดังนี้

กลุ่มที่ 1 คือ ความมีน้ำใจ ประกอบด้วย ลักษณะของความเสียสละ โอบอ้อมอารี มีแต่ให้เห็นแก่ส่วนรวม มีความสามัคคี เห็นอกเห็นใจกัน ใจกว้าง มีเมตตา กรุณา รักผู้อื่น

กลุ่มที่ 2 คือ ความฉลาด ประกอบด้วย ความคิดดี ๆ ไม่โง่ รู้ผิดรู้ถูก มีเหตุผล มองโลกในแง่ดี

กลุ่มที่ 3 คือ ไม่เป็นพิษเป็นภัยต่อผู้อื่น ประกอบด้วย การไม่เบียดเบียนใคร ไม่ก้าวร้าว รุนแรงไม่เกะกะเกรงใจ ซื่อสัตย์

กลุ่มที่ 4 คือ มีความอดทน มีความบากบั่น ซึ่งจะเป็นลักษณะหลักที่จะแผ่ในทุหนทุกแห่ง เหมือนความขึ้นที่แผ่อยู่ในทุกที่แม้ในก้อนหิน

นก กัณฑ์จร (2533, หน้า 278) กล่าวถึง คุณลักษณะของคนมีน้ำใจ คือ มีมนุษยสัมพันธ์รู้จักกาลเทศะและโอกาส ไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนมากกว่าประโยชน์ส่วนรวม รู้จักเอาใจเขามาใส่ใจเรา ไม่นิ่งดูตาย รู้จักให้อุปการะและปฏิบัติต่อผู้อื่นตามแต่โอกาส และไม่หวังผลตอบแทน(Rude) เยาะเย้ย (Sarcastic) มุ่งแต่ตนเอง (Self-centered) หาประโยชน์ใส่ตน

คอก และไฮล์บรุน (เอชเนียย์ จัตรวิทยานนท์, 2537, หน้า 55 อ้างอิงใน Gough and Heilbrun, 1983, หน้า 59) ได้กล่าวถึงความมีน้ำใจ (Nurturance) ว่าประกอบด้วย 24 คุณลักษณะดังนี้ ความรู้สึกรักใคร่ไม่ทอดทิ้งกัน (Affectionate) ความรู้สึกสำนึกในบุญคุณ (Appreciative) เกรงใจ

(Considerate) ร่วมมือ (Cooperative) วางใจได้ (Dependable) ให้อภัยไม่ผูกพยาบาท (Forgiving) มีความเป็นมิตร (Friendly) ใจกว้าง (Generous) สุขภาพอ่อนโยน (Gentle) ใจดี (Good-natured) ชอบช่วยเหลือผู้อื่น (Helpful) กรุณา (Kind) เข้าสังคม (Outgoing) ชอบความสงบสุข (Peaceable) มีความรู้สึกรำลึกถึง (Sentimental) สังคมดี (Sociable) จิตใจอ่อนโยน (Soft-hearted) เห็นอกเห็นใจผู้อื่น (Sympathetic) รอบคอบ (Thoughtful) ออดทน (Tolerant) ไว้วางใจได้ (Trusting) เข้าใจผู้อื่น (Understanding) ไม่เห็นแก่ตัว (Unselfish) และอบอุ่น (Warm) ในทางตรงกันข้ามบุคคลที่ไม่มีน้ำใจประกอบด้วย 22 ลักษณะดังนี้ ก้าวร้าว (Aggressive) ตีตัวห่างจากวงสังคม (Aloof) หยิ่งยโส (Arrogant) เผด็จการใคร่ชัดใจไม่ได้ (Autocratic) ขมขื่น (Bitter) ชอบเยาะเย้ยถากถางคนอื่น (Fault-finding) คนใจแข็งปราศจากความเมตตา (Hard-hearted) วางตัวเป็นศัตรู (Hostile) ใจร้อนไม่อดทน (Impatient) คนไม่ดีค่อนข้างเฉลว (Indifferent) ไม่ยอมผ่อนปรน (Intolerant) หยาบคาย (Rude) เยาะเย้ย (Sarcastic) มุ่งแต่ตนเอง (Self-centered) หาประโยชน์ใส่ตน (Self-seeking) เห็นแก่ตัว (Selfish) หัวสูงบ้าเห่อ (Snobbish) ขี้เหนียว (Stingy) และใจร้าย (Unkind) (Gough and Heilbrun, 1983, หน้า 56)

สรุปความมีน้ำใจเป็นพฤติกรรมที่แสดงออกถึงความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และให้การช่วยเหลือผู้อื่นด้วยความเต็มใจ และเหมาะสม โดยไม่หวังผลตอบแทนอันประกอบด้วย คุณลักษณะดังนี้

1. การไม่เห็นแก่ตัว โดยคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตัว
2. การให้ความช่วยเหลือผู้อื่น โดยช่วยในสิ่งที่ถูกต้องและทำตามความสามารถที่มีอยู่
3. การเห็นอกเห็นใจผู้อื่น คือ การให้ความสนใจให้ความรัก รู้จักเอาใจเขามาใส่ใจเรา ไม่หัวเราะเยาะผู้อื่น เมื่อเขากระทำผิดพลาด

3. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมกลุ่ม

พวงแก้ว เนตรโภารัตน์ (2533, หน้า 69) ได้ศึกษาผลของการใช้กิจกรรมกลุ่มที่มีความร่วมมือในการอภิปรายกลุ่มของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านลานแหลม จังหวัดนครปฐม ผลการศึกษาพบว่า การเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มทำให้นักเรียนมีความร่วมมือในการอภิปรายสูงกว่านักเรียนที่ได้รับข้อเสนอแนะอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

กนกศรี ปันหวัง และคณะ (2544, หน้า 58-59) ผลการจัดกิจกรรมกลุ่มที่มีต่อความสามารถในการปรับตัวทางสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนศึกษาสงเคราะห์แม่ฮ่องสอน จังหวัดแม่ฮ่องสอนโดยแบ่งกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม กลุ่มละ 15 คน พบว่าความสามารถในการปรับตัวทางสังคมของนักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 และความสามารถในการปรับตัวทางสังคมของนักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มสูงกว่านักเรียนที่ไม่ได้เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05

พระครูอาทรวชิรกิจ ชูศิลป์ และคณะ (2549, หน้า 96-97) ได้ศึกษาผลการใช้กิจกรรมกลุ่มอานาปานสติที่มีต่อพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบ้านบางลาด อำเภอบางระจาย จังหวัดกำแพงเพชร พบว่าหลังการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มนักเรียนมีพฤติกรรมเชิงจริยธรรมสูงกว่าก่อนเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มอานาปานสติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 แสดงว่ากิจกรรมกลุ่มอานาปานสติมีผลทำให้นักเรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมและมีพฤติกรรมเชิงจริยธรรมสูงขึ้น

ถนอม เอียดแก้ว และคณะ (2550, หน้า 62) ได้ศึกษาผลการใช้กิจกรรมกลุ่ม “บ้านแห่งรัก หอพักนักเรียนประจำ” เพื่อเสริมสร้างคุณธรรมในการอยู่ร่วมกันของนักเรียนประจำแบบสหศึกษา โรงเรียนกาญจนาภิเษกวิทยาลัย กระบี่ ผลการศึกษาพบว่าภายหลังที่เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มนักเรียนมีคุณธรรมในการอยู่ร่วมกันของนักเรียนประจำแบบสหศึกษาสูงกว่าก่อนเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มอย่างมีนัยสำคัญ .01 แสดงให้เห็นว่า การเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มส่งผลให้นักเรียนเข้าใจตนเอง และผู้อื่นดีขึ้น มีการปรับปรุงตนเองให้เข้ากับผู้อื่น มีการร่วมแรงร่วมใจ ช่วยเหลือกัน ยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น เสียสละ ให้อภัยในความผิดพลาดของผู้อื่น เชื้อเพื่อเชื้อเผ่า และเห็นอกเห็นใจกัน ซึ่งสิ่งเหล่านี้ส่งผลให้นักเรียนมีคุณธรรมในการอยู่ร่วมกันของนักเรียนประจำแบบสหศึกษาสูงกว่าก่อนเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม

พรทิพย์ พลยางนอก และคณะ (2551, หน้า 64) ได้ศึกษาผลการใช้กิจกรรมกลุ่มเพื่อพัฒนาคุณลักษณะนักเรียนด้านคุณธรรมจริยธรรมตามเกณฑ์มาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน ของ

นักเรียนด้านคุณธรรมจริยธรรมตามเกณฑ์มาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน เกิดความซื่อสัตย์ กตัญญู เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เสียสละ มีน้ำใจต่อกันและมีความรู้สึกรักท้องถิ่น รักวัฒนธรรมรักความเป็นไทย

พันทิวา โรจนพานิช (2552, หน้า 56) ได้ศึกษาผลของกิจกรรมกลุ่มที่มีต่อพฤติกรรมการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 พบว่าหลังการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม พฤติกรรมการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 มีค่าเฉลี่ยของพฤติกรรมการเรียนสูงกว่า ก่อนเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จะเห็นว่าพฤติกรรมการเรียนสามารถพัฒนาได้ด้วยวิธีการที่เหมาะสม

จากการค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยดังกล่าว จะเห็นได้ว่า ในการร่วมกิจกรรมกลุ่มนั้นทำให้ผู้ร่วมกิจกรรมมีความเข้าใจตนเองและเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง มีสัมพันธภาพที่ดีระหว่างสมาชิกในกลุ่มทุกคนที่มีส่วนร่วมในกิจกรรมนั้นๆ มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ระหว่างสมาชิก ปรับตัวให้เข้ากับเพื่อนสมาชิก ส่งผลทำให้เกิดการยอมรับซึ่งกันและกัน และสามารถนำไปปรับใช้ในการดำรงชีวิตในสังคมปัจจุบันได้อย่างมีความสุข

4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความมีน้ำใจ

หรรษ แดงภักดี (2536, หน้า 57) ได้ศึกษาเรื่องผลของการใช้กิจกรรมกลุ่มที่มีต่อคุณธรรมความมีน้ำใจนักกีฬา กลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนวัดโสธรวรารามวรวิหาร จังหวัดฉะเชิงเทรา เป็นกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม กลุ่มละ 15 คน ซึ่งกลุ่มทดลองใช้กิจกรรมกลุ่มควบคุมให้ข้อสนเทศ ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มมีคุณธรรมความมีน้ำใจเพิ่มมากขึ้นมากกว่านักเรียนที่ได้รับข้อสนเทศ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ยกเว้นคุณธรรมความมีน้ำใจนักกีฬา ด้านการยอมรับกฎเกณฑ์กติกา และการเสียสละเพื่อส่วนรวม ซึ่งแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

เชษณีย์ ฉัตรวิทยานนท์ (2537, หน้า 80) ได้ศึกษาผลของการเข้ากลุ่มฝึกความรู้สึกไวที่มีต่อความมีน้ำใจ กลุ่มตัวอย่างคือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนศรีพุทธามาราม กรุงเทพมหานคร เครื่องมือที่ใช้คือ แบบสอบถามความมีน้ำใจ ผลการศึกษาพบว่า ภายหลังการเข้ากลุ่มฝึกความรู้สึกไว นักเรียนมีน้ำใจมากขึ้น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ศิริจิต ถาวรกุล (2550, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาผลการใช้กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์เพื่อพัฒนาคุณธรรมพื้นฐานความมีน้ำใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 พบว่า นักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์มีผลดังนี้

1. หลังการพัฒนาคุณธรรมพื้นฐานความมีน้ำใจโดยใช้กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ ความมีน้ำใจของนักเรียนสูงกว่าก่อนการพัฒนาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

2. ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์เพื่อพัฒนาคุณธรรมพื้นฐานความมีน้ำใจทั้งรายข้อและโดยรวมอยู่ในระดับ มีความพึงพอใจมากที่สุด

นันทกา จิรานันท์ (2551, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาผลการใช้โปรแกรมพัฒนาคุณลักษณะด้านความสามัคคี ความรับผิดชอบ ความมีน้ำใจ และกล้าแสดงออกที่มีต่อความสำเร็จในการทำกิจกรรมกลุ่มของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 พบว่านักเรียนที่เข้าร่วมโปรแกรมกิจกรรมกลุ่มดังนี้

1. หลังการเข้าร่วมโปรแกรมนักเรียนมีคะแนนความสำเร็จของงานจากการทำกิจกรรมร่วมกันสูงกว่าก่อนการเข้าร่วมโปรแกรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2. หลังการเข้าร่วมโปรแกรมนักเรียนมีคะแนนพฤติกรรมการทำงานกลุ่มด้านความสามัคคี ความรับผิดชอบ ความมีน้ำใจและความกล้าแสดงออกสูงกว่าก่อนเข้าร่วมโปรแกรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. หลังการเข้าร่วมโปรแกรมนักเรียนมีคะแนนพฤติกรรมการทำงานกลุ่มด้านความสามัคคี ความรับผิดชอบ ความมีน้ำใจและความกล้าแสดงออกสูงกว่าเกณฑ์การประเมินโปรแกรม คือ 75 % อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

เดือนใจ พรหมมี และคณะ (2551, หน้า 75) ได้ศึกษาผลการใช้กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์เพื่อเสริมสร้างคุณธรรมนำความรู้ (8 คุณธรรมพื้นฐาน) ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

โรงเรียนวัดจันทร์ตะวันออก ผลการศึกษาพบว่า ภายหลังการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ นักเรียนกลุ่มทดลองมีคุณธรรมด้านความมีน้ำใจสูงกว่าก่อนการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงว่าหลังการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์นักเรียนช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เสียสละส่วนตนเพื่อประโยชน์ส่วนรวมเพิ่มขึ้น

จากงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ทำให้ผู้วิจัยเห็นว่า การเสริมสร้างความมีน้ำใจให้กับนักเรียนนั้น มีหลายวิธีและวิธีการใช้กิจกรรมกลุ่ม ก็น่าจะเป็นอีกวิธีที่สามารถนำมาใช้ในการเสริมสร้างความมีน้ำใจได้